

Crnogorski glasnik

GODINA XXIV. _ BROJ 153. _ SVIBANJ-LIPANJ / MAJ-JUNI _ 2025.

21. MAJ - 19. GODINA NEZAVISNOSTI CRNE GORE

Proslava 100. obljetnice djelovanja Bokelja u Zagrebu

ČESTITAMO!

9. MAJ,
DAN POBJEDE
NAD FAŠIZMOM
I DAN EVROPE

30. MAJ,
DAN DRŽAVNOSTI

22. JUN,
DAN ANTIFAŠISTIČKE
BORBE

25. JUN,
DAN NEOVISNOSTI
REPUBLIKE HRVATSKE

31. MAJ,
DAN GRADA ZAGREBA

DE JE ŠTO

21. MAJ

Svečani koncert u Zagrebu povodom
Dana nezavisnosti Crne Gore

4

Kultura i zajedništvo Crne Gore:
Dan nezavisnosti u Sloveniji

8

ZAGREB

Proslava 100. obljetnice djelovanja Bokelja u Zagrebu

14

Izložba Janice Šterc u Crnogorskom domu u Zagrebu

16

U Crnogorskom domu prikazan
film "Priča zelene strane"

18

Dokumentarni film u Crnogorskom domu

21

Slikarsko istraživanje sadejstva čovjeka
i umjetne inteligencije

22

Kazališna terapija za sve koji su iskusili gubitak

24

Fotografski mostovi Hrvatske i Crne Gore

26

Održana peta sjednica Predsjedništva NZCH

28

Važni sastanci predstavnika Crnogoraca u junu

31

UMAG

Sustret crnogoraca i prijatelja
Crne Gore Istre i primorja

34

RIJEKA

Mnifestacija u Umagu

36

Izborna skupština NZC Rijeka

37

SPLIT

Crnogorske legende kao ogledalo
duhovne aštine i identiteta

38

Crnogorske zore uz pjesmu i zajedništvo u srcu Splita

40

Dan neovisnosti Crne Gore obilježen u Splitu

41

IN MEMORIAM

Sjećanje na Marinka Mijovića

42

Mihajlo Škoko - Mičel (1942. - 2025.)

43

PRILOG

Politička čuda izravne demokracije

45

CRNOGORSKA TRPEZA

Ukusi Crne Gore

50

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska cesta 35, Tel: 01/6314 264, E-mail: vijece.crnogoraca.zagreb@gmail.com, drustvo.montenegro@gmail.com, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

Za izdavače: Petar Popović i Bojan Radulović * Glavna i odgovorna urednica: Maša Savićević * Redakcija: Bojan Radulović, Ružica Mitrović Maurović, Milica Radojičić Mikulić, Želimir Novaković, Radoslav Putnik, Nikola Škoko * Grafička priprema i tisak: Skaner studio doo * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000 * Glasilo se financira iz Državnog proračuna RH (putem Savjeta za nacionalne manjine) i putem Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba (iz proračuna Grada Zagreba). Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji "Glasnika" na poboljšanju i daljem izlaženju lista. Tekstovi nisu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

Zbog kupovine poštanskih usluga prema inozemstvu morali smo smanjiti broj inozemnih pošiljaka. Crnogorski glasnik možete čitati/preuzeti u digitalnom obliku na našoj web stranici www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr/glasnik/.

SVEČANI KONCERT U ZAGREBU POVODOM DANA NEZAVISNOTI CRNE GORE

Tekst: Bojan Radulović; Fotografije: Tetra studio

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske organizirali su 21. maja svečani koncert kojim su obilježeni: Dan nezavisnosti Crne Gore, Dan Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH i Dan Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Prije održavanja koncerta predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Bojan Radulović, održao je prigodni govor u kojemu je pozdravio i zahvalio svima koji su svojim dolaskom u Hrvatsko novinarsko društvo uveličali svečanost:

Dame i gospodo uvaženi gosti i uzvanici, drage Crnogorke, Crnogorci i prijatelji Crne Gore, poštovana izaslanice Predsjednika Republike Hrvatske, poštovana

izaslanice gradonačelnika Grada Zagreba, poštovane predstavnice Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj i ostali predstavnici ambasada akreditiranih u Republici Hrvatskoj, predstavnici manjinskih zajednica u Zagrebu i Republici Hrvatskoj. U ime organizatora: Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH - posebno mi je zadovoljstvo pozdraviti vas na današnji dan kada obilježavamo jedan od najznačajnijih datuma suvremene crnogorske povijesti - 21. maj, DAN NEZAVISNOSTI CRNE GORE. Nakon referenduma u Crnoj Gori, 2006. godine, u Staroj gradskoj vijećnici u Zagrebu organizirali s mo Svečanu sjednicu Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, uz prisustvo predstavnika najviših institucija Republike Hrvatske i Crne Gore. To je bio prvi put

kada smo obilježili povijesno referendumsko "DA" za NEZAVISNU I EVROPSKU Crnu Goru. Od 2008. organiziramo svečani koncert istaknutih muzičara (profesora i pedagoga), u pravilu sa Muzičke akademije Univerziteta Crne Gore. Danas, kada 21. maj obilježavamo 19. put, podsjećamo na NAŠ doprinos konačnom obnavljanju nezavisnosti Crne Gore, i namjerno ističemo riječ "obnavljanje" - jer Crna Gora nije ni iz čega nastala i odjednom se stvorila na mapi. Crna Gora je, uz Dubrovačku Republiku, jedina južnoslavenska zemlja koja je odolijevala svim neprijateljima i zavojevačima, uz napomenu da je čak i Dubrovačka republika u jednom trenutku ipak poklekla, kada je njezinu nezavisnost ukinuo Napoleon. Na žalost Crnogoraca, u prošleme vijeku, 1918., nezavisnost Crne Gore također je u jednom trenu grubo oduzeta, i to nenadano od strane naroda sa kojim su Crnogorci zajedno nejednom bili bitke protiv Turaka i Centralnih sila. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, njezine članice i vijeća su svojim djelovanjem tijekom presudnih i povijesnih zbivanja, u okviru internacionalizacije crnogorskog pitanja radi obnove crnogorske državnosti, upisani u njezine temelje. Tri naša člana su bila u najužem rukovodstvu Pokreta za evropsku nezavisnu Crnu Goru. Podsjećamo i na sve aktivnosti koje radimo na vraćanju povjerenja i građe-

nju mostova između dva naroda koji su rušeni tijekom bezumlja i ludila Slobodana Miloševića i njegovih slugu tijekom 90-tih godina prošlog stoljeća. Zajednica Crnogoraca u Hrvatskoj i danas aktivno radi na tome da se prijede preko nekih, ponekad iracionalnih poteza crnogorskih vlasti, u cilju održavanja što boljih dobrosusjedskih odnosa, te u cilju usmjeravanja Crne Gore na njezin europski put. Naime, naš je stav da put Crne Gore u Evropsku uniju ide upravo preko nas ovdje, preko Hrvatske - i u suradnji sa Hrvatskom. U ambijentu hrvatskog pluralističkog društva, sa svim njegovim "bogatstvom u razlikama", integracija našeg manjinskog korpusa realizira se prije svega kroz platformu kulture, koju smo objeručke prihvatili kao našu najbitniju legitimaciju. S ponosom možemo reći da smo u svim sredinama u kojima živimo - putem javnog afirmiranja kroz platformu kulture - to i ostvarili, i kao kolektivitet i kao pojedinci - već godinama osmišljavajući i provodeći projekte i programe koji su postali kulturna događanja i sastavni dio kulture i života sredine u kojima jesmo. Sve to, uz svesrdnu podršku državnih i lokalnih tijela vlasti, koje su nam omogućile ostvarivanje kolektivnih političkih prava i integracije u politički život Republike Hrvatske. Bez ovog crnogorskog, uvjereni smo, niti Hrvatska niti Zagreb ne bi bili ono što jesu. Hvala vam još jedanput

na dolasku, uživajte u koncertu.

Nakon predsjednikovog govora nastupili su vrhunski crnogorski muzičari klasične komorne glazbe: dekanica Muzičke akademije Univerziteta Crne Gore Tatjana Krkeljić (na flauti), i TRIO ARDOR koji čine: Žana Lekić (flauta), Nataša Popović (klavir) i Mladen Popović (violončelo).

Dekanica **Tatjana Krkeljić** je završila gimnaziju, Srednju muzičku i baletsku školu "Vasa Pavić" te Muzičku akademiju u Podgorici, odsjek za instrumentalne studije, smjer flauta. Dobitnica je nagrade "19. decembar" 1993. godine kao najuspješnija studentica Akademije. Diplomirala je 1994. godine u klasi prof. Miodraga Azanjca. Kao stipendistica Fondacije Otvoreno društvo, 2003. godine završava jednogodišnju specijalizaciju na Institutu za muziku "Doppler" u Budimpešti, Mađarska, u klasi prof. Janoša Balinta. Kao stipendistica Vlade Italije, usavršavala se u Komu, Italija, na Konzervatoriju "Giuseppe Verdi" kod prof. Vincenza Galle. Posebno se bavi istraživanjima iz povijesti muzičke pedagogije i utjecajem panslavizma na muzičku scenu Crne Gore. Od 2016. godine na Muzičkoj akademiji Univerziteta Crne Gore obnaša dužnost dekana.

Žana Lekić je muzičko obrazovanje stekla u Kragujevcu, u klasi profesora Karolja Maročika. Muzičku akademiju na Cetinju upisala je 1997. godine u klasi

Ljubiše Jovanovića. Nastupila je na više resitala na koncertnim scenama u zemlji i regionu. Kao solista nastupala je na skoro svim DEUS festivalima u Crnoj Gori, Podgoričkom kulturnom ljetu, Grad teatar Budva, Barskom ljetopisu, Montenegro Music Festivalu. Karijeru muzičkog pedagoga započela je 2000. godine na Muzičkoj akademiji, a trenutno radi kao redovni profesor komorne muzike. Bila je član Crnogorskog simfonijskog orkestra od njegovog osnivanja do oktobra 2015. Godine. Član je žirija crnogorskih i međunarodnih takmičenja u kategoriji flaute i komorne muzike i ima aktivnu ulogu u kulturnom i javnom životu Crne Gore.

Nataša Popović je muzičko obrazovanje stekla u Podgorici gdje je i diplomirala u klasi prof. Vladimira Bočkarjova. Tokom studija dobitnica je Plakete Univerziteta Crne Gore i Decembarske nagrade iz oblasti umjetnosti. Učestvovala je na seminarima kod afirmiranih pedagoga i umjetnika poput Duška Trbojevića, Branka Opačića, Zorana Jovanovića, Uroša Pešića, Slave Gabrijelova, Marjana Mike, Ljubiše Jovanovića, Georgija Sotnjičuka i Davida Grigorijana, sa kojima je surađivala i kao klavirski suradnik. Specijalističke studije komorne muzike završila je na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu u klasi prof. Uroša Pešića, a magistrirala na Cetinjskoj muzičkoj akademiji u klasi prof. Čedomira Nikolića. Bila je mentor i izvođač na seminarima komorne muzike u Crnoj Gori, Nizozemskoj, a u Italiji

i Španjolskoj u okviru ERASMUS+ projekta. Radi kao vanredni profesor komorne muzike na Muzičkoj akademiji na Cetinju i aktivno nastupa kao klavirski suradnik i član komornih ansambala.

Mladen Popović je muzičko obrazovanje stekao u Podgorici gdje je i diplomirao u klasi prof. Jurija Sotnjičuka. Obrazovanje nastavlja u Beogradu na Fakultetu muzičke umetnosti u klasi prof. Uroša Pešića, a na Muzičkoj akademiji na Cetinju magistrirao je na predmetu Violončelo 2003. godine. Bio je član Orkestra RTVCG te Crnogorskog simfonijskog orkestra. Surađivao je sa istaknutim violončelistima poput Davida Grigorijana i Ištvana Varge. Za pedagoška dostignuća nagrađen je državnim nagradom Ministarstva prosvjete Crne Gore. Osnivač je festivala "Cello-tone" u Crnoj Gori i potpredsjednik udruženja ESTA. Trenutno aktivno nastupa kao solista i član komornog trija i radi kao profesor violončela na JU UŠMB "Vasa Pavić" u Podgorici, JU SPME "Savo Popović" na Cetinju i na Muzičkoj akademiji Univerziteta Crne Gore.

Program svečanog koncerta bio je podijeljen u dva dijela, s posebnom napomenom da su Drugi dio sačinjavale skladbe crnogorskih skladatelja:

Prvi dio

H. Beethoven: "Četiri godišnja doba" (Tatjana Krkeljić, Nataša Popović)

A. Piazzola: "Četiri godišnja doba u Buenos Airesu" (Trio Ardor)

Drugi dio

M. Pićurić: "Eleusa" (Tatjana Krkeljić, Nataša Popović)

S. Gačević: "Il je vedro" (Mladen Popović, Nataša Popović)

S. B. Dabović-Đurić: "Upornost sjećanja" (Trio Ardor)

Video zapis na YouTube:

https://www.youtube.com/watch?v=mjp1_NGXmRg

https://www.youtube.com/watch?v=_P3cNc3WpxA

Odaziv hrvatskih i zagrebačkih Crnogoraca i prijatelja Crne Gore bio je uistinu velik, i dvorana Novinarskog društva bila je dupkom puna. Uz predsjednika Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb, **Aliju Šukuricu**, koncertu su prisustvovali i uzvanici: Izaslanica predsjednika Republike Hrvatske **Melita Mulić**, Izaslanica gradonačelnika Grada Zagreba **Sanja Čorluka**, ispred Ambasade Crne Gore u RH **Jelena Ražnatović** i II. sekretarka **Andela Darmanović**, veleposlanica BiH **Elma Kovačević-Bajtal**, predsjednik Vijeća slovenske nacionalne manjine Grada Zagreba **Darko Šonc**, te Predstavnik turske nacionalne manjine Grada Zagreba **Bari Ahmedi**.

KULTURA I ZAJEDNIŠTVO CRNE GORE: DAN NEZAVISNOSTI U SLOVENIJI

Fotografije: Bojan Radulović i članovi Društva "Montenegro" Zagreb

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb, sa svojim Pjevačkim zborom "Montenegro", sudjelovalo je 24.5.2025. u obilježavanju Dana nezavisnosti Crne Gore u Sloveniji, na poziv Crnogorskog kulturnog prosvjetnog i sportskog društva "Morača" iz Kranja, koje je organiziralo proslavu u popularnom izletištu Žeje.

Nastup Pjevačkog zbora Montenegro u Sloveniji, Bojan Radulović

Riječ je o proslavi devetnaestog po redu Dana nezavisnosti Crne Gore, dana kojeg svi Crnogorci raseljeni po svijetu neizmjerljivo štiju i ponosno obilježavaju. Na

ovogodišnjoj je proslavi, zbog zdravstvenih i drugih razloga, izostalo uobičajeno brojno sudjelovanje predstavnika crnogorskih udruženja iz Slovenije i Hrvatske, no zato je Pjevački zbor "Montenegro" Zagreb ispred Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" - Zagreb odradio svoj nastup kako se i priliči, kao da sviraju i pjevaju pred prepunim gledalištem. Osim slovenskog domaćina Čede Đukanovića (prešednik crnogorskog društva "Morača"), na događanju su sudjelovali još i: ispred Ambasade Crne Gore u Republici Sloveniji ambasador Dragan Tufegdžić i savjetnik Miloš Vučinić, Alija Šukurica (prešednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb), Šeki Agović (prešednik slovenskog Kulturno-sportskog

društva "Montenegro"), ispred Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba Bojan Radulović i Danilo Ivezić, te poznati slovensko-crnogorski pisac Vladimir Vlado Četković.

Članovi Društva "Montenegro" iz Zagreba su Društvu "Morača" Kranj donijeli prekrasan dar za Dan nezavisnosti: knjige koje je nedavno izdala Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske ("Kad je riječ imala krila" crnogorskog književnika i pjesnika Miraša Martinovića i "Baštinici i potomci Crnogoraca u Hrvatskoj" hrvatskog/crnogorskog sociologa Save Bogdanovića) te jedan dio knjiga iz vrlo izdašnog paketa knjiga koje je nedavno u Zagrebu Danilo Mrvaljević (direktor Državnog arhiva Crne Gore) svečano uručio predsjedniku Aliji Šukurici, kao dar crnogorskoj biblioteci Društva "Montenegro" Zagreb.

Sve nazočne je u ime organizatora pozdravio Čedo Đukanović, predsjednik Društva Morača Kranj, uz zahvalu svima na dolasku. U ime Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb prisutne je pozdravio predsjednik Alija Šukurica:

U ime Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" iz Zagreba svima nama želim čestitati Dan nezavisnosti Crne Gore. Evo, naš Pjevački zbor djeluje već dvadeset i pet godina, a mi kao Društvo smo aktivni već punih trideset i pet. Sve te godine saradujemo sa Čedom Đukanovićem i udruženjima iz Slovenije, i kao i uvijek dosad, došli smo iz Zagreba da uljepšamo ovaj dan, naš i vaš Dan nezavisnosti Crne Gore. Neka nam je vječna Hrvatska, Slovenija i Crna Gora!

Osim predsjednika Đukanovića i predsjednika Šukurice, još su govorili predsjednik Agović te ambasador Crne Gore gospodin Tufegdžić, nakon čega je započeo kulturni dio programa koji se sastojao iz tri dijela:

- Nastup muške sekcije Crnogorskog kulturno-prosvjetnog i sportskog društva "Morača" iz Kranja uz frulu i gusle.
- Nastup na guslama i recitatorski nastup Čede Đukanovića.
- Nastup Pjevačkog zbora "Montenegro" Zagreb, ispred Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb.

Uz muzičku podršku voditelja zbora Edina Džaferagića (harmonika), Bojana Radulovića (gitara) i ritam sekcije Zijada Mehulića (kahon), Pjevački zbor "Montenegro" Zagreb otpjevao je: "Primorkinja konja jaše", "Prođoh

kroz goru", "Pivljanka", "Oj Vrsuto", "Tvoja noć i moja zora" i "Niđe nebo nije plavo (kao iznad Crne Gore)".

Nakon nastupa okupljeni Crnogorci su zajedno ručali, družili se i prepričavali sve bitno i nebitno što se događalo od posljednjeg susreta u Zagrebu 2024., kada su slovenski Crnogorci bili gosti na "Lučindanskim susretima".

Putovanje Pjevačkog zbora "Montenegro" Zagreb u Sloveniju sufinancirao je Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

***

Dok se slavlje Dana nezavisnosti u Žejama stišalo, ostao je snažan utisak o čovjeku čije ime u Kranju označava srce svake crnogorske proslave – Čedu Đukanovića. Upravo njegova načela i energija, opisana u sljedećem zapisu, objašnjavaju zašto je susret zbora iz Zagreba i društva 'Morača' prirodan nastavak jedne duge, uporne misije:

CRNOGORSKO, PA SVE DRUGO, Đordije - Đoko Mirković

Za mene je sve što je crnogorsko sveto i za poštovanje, kaže Čedo Đukanović, predsjednik Crnogorskog kulturno – prosvjetnog i sportskog društva "Morača", Kranj, Slovenija.

- Da vam ispričam jedan događaj sa "Crnogorske večeri" de smo svi zemljaci okupljeni. Zamolio sam muzičare, koji su nas zabavljali, da počnu program sa crnogorskim pjesmama i igrama, pa nakon toga sa drugim za naše drage goste. Taman što je počeo program, nestane struja. Kvar je brzo otklonjen i gosti počnu užičkim kolom, mimo moga dogovora. Ne znam zašto. Kako nijesu poštovali moj dogovor, ja ustanem i isključim struju. Ne može kako ko hoće, i prekinem program. Neke je to iznenadilo, i dosta njih je napuštilo salu. Dogovor se, i pored toga, mora poštovati. Red je red. Nikada više, na sličnim druženjima nije bilo takvih incidenata. Mi smo otvoreni za sve igre, jer imamo suživot u Kranju i Sloveniji. Jedni druge poštujemo, ali niko ne može da potcjenjuje ono što ja dogovorim. Želja mi je da formiram Savez crnogorskih udruženja iz Crne Gore, jer nas vežu zajedničke kulturne i jezičke vrijednosti, da unaprijedimo i veze sa starom domovinom, završio je Čedo Đukanović.

RADOST I SUZE CRNOGORCA ČEDA IZ KRANJA

Prolazio sam često od Podgorice prema Aerodromu i dalje prema Zeti, i još dalje prema Sutomoru. Nekada vozom do mora, da sa mojim prijateljima iz mladosti, zvali smo ih "Cikotici", ugrabim koji sat kupanja

na moru. Sada je lakše, tunelom kroz Sozinu, pa na prebukiranu podgoričku plažu u Sutomoru. To je bilo više iz radoznalosti, kada kupaći šorcevi i kostimi za kupanje nijesu bili markirani. Momci sa Cetinja su išli na budvansku plažu "Mogren" u Budvu, junačili se skokovima sa Male i Velike ponte, i krali poglede zgodnih njemačkih dama, što su im bili posebna ljetna poslastica u kupaćim kostimima.

Zvali smo ih "jogaši".

Da bi se prošlo iz Podgorice prema moru, mora se sa desne strane pogledati, prije hala KAP – a naselje Dajbabe. Oni značajniji posjete i čuveni manastir, u kome sam, ne svojom voljom, i ja boravio, na jednome svadbenome vjenčanju. Manastir je po svome građenju izuzetan, Božji hram. Ostavljam manastir vjernicima, na moju žalost, sve manje Crnogoraca poklonika Bogu, i popove, koji su sve više daleko od Boga. Moja pažnja, ovom prilikom je usmjerena na čovjeka koji je marta 1957. godine rođen u Dajbabama. Živi i radi u Kranju (Slovenija) i više od bilo koga nosi u srcu svoj zavičaj i Crnu Goru, kao zakletvu. Čeda Đukanovića, našega sagovornika sam upoznao 29. marta 2000. godine u Kranju. Čedo je po svemu poseban čovjek, koji, i kada se ujutro budi, da ide na svoju rabotu, nosi veliku ljubav i poštovanje prema Crnoj Gori. Tu ljubav srdačno prenosi na druge. Možemo slobodno reći da je Čedo

Đukanović predsjednik i osnivač prvoga crnogorskoga kulturnoga – prosvjetnoga i sportskoga društva "Morača" Kranj, najveći zaštitnik svoje Crne Gore u dijaspori. Uvijek nasmijan i spreman da strastveno brani ugled svoje otadžbine Crne Gore. U gradu Kranju, u Sloveniji nije nepoznat. Kranj, industrijski grad, svojim radom izgrađuju trubenici i iz Crne Gore, koji su se tamo nastanili i formirali svoje porodice.

Čedo je ugledni aktivista crnogorske dijaspore. U djetinjstvu je rastao u dosta siromašnoj porodici – šest brata i jedna sestra. Kora hljeba se teško zarađivala. Teško se i školovalo. U svom mjestu je završio osnovnu školu. Kao najstarije dijete morao se zaposliti. Počeo je u KAP – u. U sastavu ovoga industrijskoga giganta djelovala je u Podgorici "Hidromontaža" iz Maribora. Poslije dvije godine Čeda firma šalje u Maribor, na kurs za argonskoga varioca. To je uspješno završio i išao je za radnim zadacima širom argonskoga varenja po bivšoj Jugoslaviji. Njegov put truhom za kruhom. Dolazak u Kranj za njega je bio sudbinski. U firmi "Sava Kranj" upoznaje Zoricu, današnju suprugu. U Kranj se vraća, napušta "Hidrogradnju" i zapošljava se na Aerodromu u Ljubljani. Oženio se Zoricom, ima sina Željka i ćerku Slađu.

Kada se ustalio u Kranju, dovodi braću, jednoga po jednoga, da tu rade. Četiri brata se vraćaju u Podgoricu, a

jedan je ostao u Kranju, đe i danas živi i radi, kao i Čedo. - Kao komunikativan Crnogorac, ja pokušavam da upoznam što više Crnogoraca, koji žive i rade u Kranju. Ima ih dosta, počeli smo se družiti. Kad sam napuštao roditeljski dom u Podgorici, sa sobom sam u Kranj donio gusle. To je bila uspomena od moga đeda. I to je sve što sam u Sloveniju donio. To mi je bilo najdraže u životu, i danas je. Za svoju dušu sam guslao i pjevao uz gusle, čini mi se, kao svaki Crnogorac. To radim i danas kad god mogu. Zato sam ponosan. Rado su me slušali na brojna mjesta. "Sava Kranj" ima folklornu družinu, koja je baštinila igre i pjesme iz svih republika Jugoslavije. Uvijek sam želio da vidim one iz moga kraja. Na žalost toga nije bilo. Nas su poistovjećivali sa srpskim folklorom, posebno u onim teškim vremenima, koja su prošla. U to vrijeme počinju da se formiraju društva iz Bosne, Srbije, Makedonije, Hrvatske i Albanije. To je dobro, a đe smo mi. Mi imamo svoje, i bolje i ljepše nego što je to bilo.

Želim reći, nastavlja Čedo, kao ponosan Crnogorac, da sam od prve plate digao kredit i sam kupujem originalnu crnogorsku nošnju. Boga mi sam to teško podnio finansijski, ali mi je sada još draže. Bio sam najsrećniji

čovjek, kada sam je prvi put obukao. U njoj sam se pojavljivao sa guslama na raznim skupovima, što je za mene bilo ispunjenje želja. Kao Crnogorac, sa malo škole, nijesam poznao dovoljno svoju istoriju, mada je nijesmo ni učili u školi, koliko je trebalo. U Sloveniji sam završio elektrotehničku školu. A pjevao sam ja, kao gost i na priredbama koje su organizovala srpska i bosanska društva, isključivo kao Crnogorac, i tako sam promovisao melos crnogorskih gusala i pjesama.

Bio sam, kao takav uvažen i poštovan od njih i korektno su se odnosili prema meni i Crnoj Gori. Sjećam se izuzetnoga istupa u hotelu "Lav" u Ljubljani, kada sam nastupao sa Nedom Ukraden i Borom Drljačom, završava Čedo nadahnutu svojom pričom.

Mijenjale su se političke prilike i Čedo dolazi na ideju da osnuje crnogorsko društvo, u kome bi se gajila naša tradicija i običaji. Upornost i inat ovoga časnoga Crnogorca su urodili plodom. Nije bilo lako. Na neki način je bio usamljen u tome naumu, rekli bismo plemenitome. Za čudo, to je zasmetalo nekim zemljacima, koji su ga odvrćali od toga. Bilo je na sreću više onih koji su Čeda podržavali i jedva čekali da se to ostvari. I uspio je. Teško je našao 12 potpisa za registraciju

društva, koje je ipak, po propisima Slovenije, poslije dvije godine čekanja i registrovano uz podršku i razumijevanje Opštine Kranj. I zato evo njega i u ovoj knjizi, neka i ovdje bude zapisano, da je Čedo Đukanović, u Sloveniji branio i brani čast i dostojanstvo Crne Gore, sa odvažnim Crnogorcima u industrijskome Kranju. A i kako ne bi. Čedov zavičaj je cijela Crna Gora, sa svim ljepotama i raznolikostima. To je, zapravo, njegova zakletva, i slobodno možemo reći, hrabroga čovjeka, koji dostojanstveno zarađuje koru hljeba u Sloveniji. Čuvar je crnogorske tradicije, bez uzmaha. To se moglo osjetiti i na njegovim brojnim gostovanjima u medijima Crne Gore. On poštuje i druge, na našu i njegovu radost. Treba poštovati tuđe i drugačije, tako su nas učili naši stari, a svoje čuvati vazda i na svakome mjestu.

U vremenu raspada Jugoslavije, u ratovima i velikoj mucu Čedo je jednom prilikom prihvatio poziv srpskoga društva da im uljepša program svojim nastupom, uz gusle, u okviru smotre svih folklornih društava u Sloveniji. Sa njima je dobro saradivao. Program je održan u Celju, u dvorani "Golovec" u kojoj je bilo 5000 posjetilaca. Njegov nastup su pozdravili a on je nastupio s pjesmom "Crna Goro mila majko naša". Bili su veliki aplauzi i oduševljenje.

- Od sreće sam sašao sa bine, i u mojoj nošnji zaigrao crnogorski. Očekivao sam da mi se neko priključi iz publike, ili iz folklornih društava koja su nastupala u programu. Sa mnom nije niko zaigrao. Kada je zasvirao "Moravac" i užičko kolo, što smo kod nas zvali "tresiguz" pola dvorane je došlo i igralo. Neka su, to su naši prijatelji, ali su meni suze potekle niz lice. Otišao sam u svlačionicu i zamišljen sebi dao zadatak da osnujem crnogorsko društvo. Shvatio sam koliko je to vrijedno, da čuvamo crnogorsku kulturu. Imao sam u tome otpora. Neki su me čudno osporavali, tvrdeći da imamo veliki broj srpskih društava. Bilo je dosta onih koji su me podržavali. Upornošću, a i mojim inatom formirali smo društvo "Morača", trebalo mi je 12 potpisa za registraciju, za koju smo po Zakonu Slovenije čekali šest godina. Ime društva je Crnogorsko kulturno – prosvjetno društvo "Morača" Kranj. Ime je simbolično jer ova rijeka teče sa ševera do sredine Crne Gore. Tada je u Kranju bilo najviše zemljaka sa ševera Crne Gore. Bio sam prešednik Društva, a i danas sam. Uzeli smo prostorije u najam. U njima se često družimo. Klubске prostorije krase brojni pehari, priznanja, diplome i zahvalnice. Članstvo se stalno povećava. Najvažnije nam je bilo da osnujemo folklornu sekciju. Gajimo igru i pjesme iz svih krajeva Crne Gore. Sve to sa našom decom, rođenom u Sloveniji. Treba da znaju naše stare

običaje i da poštuju državu Crnu Goru. Odmah smo sašli nošnje, a uvaženi Jovan Marković sa sinom Mladenom i kćerkom Biljom učili su naše članove. Predstavljamo se širom Slovenije. Mi smo prvo crnogorsko folklorno društvo u Sloveniji. Imamo i pjevačku sekciju, koju vodi neumorni Momo Savović sa suprugom Justinom i poznati su im svi planinski vrhovi Slovenije. Sportsku sekciju vodi Robi Marinković. Naša ekipa je bila u Varaždinu na evropskome takmičenju dijaspore prva. Šahovsku sekciju vodi Miško Bulatović. Ja sam potpredsjednik IO Saveza kulturnih organizacija Kranja. Mi smo dali doprinos unapređenju odnosa Slovenije i Crne Gore. Folklorno društvo "Sava Kranj" je gostovalo u Crnu Goru. Naši gosti su bili KUD "Njegoš", "Budo Tomović", "Srzentić", "Kanjoš Budva", CNP, mladi iz Lovćenca, brojni književnici, umjetnici, pjevači...

Ističem odličnu saradnju sa Nacionalnom zajednicom Crnogoraca u Hrvatskoj iz Zagreba i Rijeke. Stalno razmjenjujemo programe. Naša biblioteka broji oko 2000 naslova o Crnoj Gori. Za sve su trebala finansijska sredstva, pomoć Opštine Kranj ne izostaje, završio je Čedo Đukanović, zadovoljan što Društvo "Morača" i dalje postoji. Prije svega njegovim entuzijazmom.

***

A kako je taj isti duh tvrdoglave ljubavi prema domovini sazrijevaao, od prvih dječjačkih dana do današnje ofanzive protiv zaborava, svjedoči naredna priča – intimniji putopis kroz život Čeda Đukanovića, ispisan uspomenama, guslarskim akordima i mnoštvom malih pobjeda nad daljinom.

Čedo Đukanović, čuvar Duše Crne Gore van granica, Nikola K. Čelebić

U svakom narodu postoji poneki pojedinac čije ime, kada se izgovori, nosi snagu ideala, predanosti i neugasive ljubavi prema domovini. Za Crnu Goru i njenu dijasporu, jedno takvo ime je Čedo Đukanović – čovjek koji je život pretvorio u misiju očuvanja crnogorskog identiteta, kulture i časti, daleko od zavičajnih ognjišta, ali nikada daleko od Crne Gore u srcu. Rođen kao sin Crne Gore, Čedo Đukanović je cio svoj život posvetio upravo njoj – ne samo kao domovini, već kao ideji, kulturi, jeziku, tradiciji i svemu onome što čini crnogorski identitet posebnim i neuništivim. U Sloveniji, gdje živi decenijama, on nije postao samo most između domovine i dijaspore, već i simbol otpora zaboravu, asimilaciji i gubljenju korijena.

Kao dugogodišnji predsjednik Crnogorskog kulturno-prosvjetno sportskog društva "Morača" Kranj – Slovenija, Đukanović nije bio samo rukovodilac jedne

organizacije – bio je stub okupljanja, motivacije i stvaranja prostora u kojem je Crna Gora nastavila da živi kroz pjesmu, igru, jezik, običaje i međusobno poštovanje. Kroz njegov rad, hiljade ljudi osjetili su ponos što su Crnogorci, ma gdje da se nalaze. Njegova uloga prevazilazi folklor i manifestacije. Čedo je bio i ostao aktivan učesnik brojnih crnogorskih asocijacija, učesnik i govornik na brojnim panelima, gost televizijskih i radijskih emisija ne samo u Sloveniji i Crnoj Gori, već širom svijeta gdje god se čuje i poštuje crnogorska riječ. Njegovo znanje, odmjereno i dostojanstven nastup bili su i ostali primjer kako se brani istina i dostojanstvo naroda kojem pripada.

Nije malo reći da je upravo on bio domaćin i ispraćao najvažnije crnogorske zvaničnike u Sloveniji, i da je s istom toplinom i poštovanjem bio gost kod najviših državnih i kulturnih predstavnika u Crnoj Gori. Njegovo ime nosi težinu povjerenja i poštovanja s obje strane granice. Dobitnik brojnih međunarodnih priznanja, Đukanović nije tražio slavu – ona je dolazila kao posljedica njegovog neumornog rada, besprijeborne

organizacije i nepatvorene ljubavi prema Crnoj Gori. Njegov doprinos prepoznat je i nagrađen, ali ono što ga uzdiže iznad nagrada jeste autentičnost njegovog patriotizma – tihog, ponosnog i neumoljivog.

Autor brojnih kolumni, reportaža, organizator kulturnih skupova, okruglih stolova i svečanosti širom Hrvatske, Slovenije i šire, on je jedan od najvećih promotera crnogorske kulture i istinski ambasador onoga najljepšeg što Crna Gora ima da ponudi – slobodnog duha, viteške tradicije i nepokolebljivog ponosa. Njegovo ime treba da stoji među velikima. Čedo Đukanović nije samo ponos crnogorske dijaspore – on je oličenje Crne Gore van njenih granica. U vremenu kada se identitet često gubi u tišini, on je bio i ostao glas. U svijetu u kojem tradicija blijedi pred brzim zaboravom, on je čuvar plamena. U vremenu podjela, on je bio most. Zato neka ovaj tekst stoji kao vječno svjedočanstvo o čovjeku koji nije tražio ništa za sebe, a dao je sve za Crnu Goru. Čedo Đukanović – ime koje se ne izgovara samo s poštovanjem, već i s ponosom.

PROSLAVA 100. OBLJETNICE DJELOVANJA BOKELJA U ZAGREBU

Tekst i fotografije: Bojan Radulović, bokeljskamornarica809zagreb.hr

Prigodom stote obljetnice organiziranog djelovanja Bokelja u Zagrebu Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb i Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske uručena su priznanja za doprinos u očuvanju i promicanju Hrvatske bratovštine "Bokeljske mornarice 809" Zagreb.

Ispred Društva i NZCH priznanja su primili Alija Šururica, predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb, i tajnik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske Bojan Radulović. Proslava je organizirana 10.5.2025., na otvorenom ispred zgrade Hrvatskog narodnog kazališta, ispred koje se posebno istakao postrojen dio odreda Bokeljske mor-

narice Kotor predvođen Admiralom Mirkom Vičevićem i malim admiralom Matijom Radimirijem.

Pored brojnih članova bokeljske zajednice u Zagrebu, građana i turista događaj su pratili i brojni visoki uzvanici: u ime predsjednika Vlade RH došao je ministar unutarnjih poslova Davor Božinović, zatim ministrica kulture i medija republike Hrvatske Nina Obuljen Koržinek, u ime ministra vanjskih i europskih poslova Gorana Grlića Radmana posebna savjetnica Vanda Babić Galić, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselko Grubišić, privremena otpravnica poslova Veleposlanstva Crne Gore u Republici Hrvatskoj Jelena Ražnatović, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatske

građanske inicijative Adrian Vuksanović i brojni drugi.

Nakon postrojavanja Odreda mornara Bokeljske mornarice u živopisnim odorama i plesanja Kola svetog Tripuna, puhački orkestar odsvirao je kratki koncert. Od odsviranih skladbi istakla se "Bokeljska noć", svojevrsna himna Bokelja koju je napisala Maja Perfiljeva a pjevali je mnogi - sve do nezaboravne izvedbe Vice Vukova. Po svršetku koncerta svi su se uputili u Foaje prvog kata HNK gdje je svečanost nastavljena prigodnim govorom predsjednika Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" Zagreb, gospodina Timora Šatare. Okupljenima se obratio i Admiral Bokeljske mornarice Kotor Mirko Vičević čestitajući zagrebačkoj bratovštini na jubileju, iskazujući veliku čast na sudjelovanju uz poruke jačanje zajedništva u budućnosti. Okupljenima se u prepunoj dvorani obratio i Ministar unutarnjih poslova gospodin Davor Božinović naglašavajući važnost prisutnosti i očuvanju naše tradicije kao залог opstanku hrvatskog identiteta u budućim vremenima.

Nastavak proslave protekao je u okrijepi i ugodnom druženju prisutnih, posebno je bila prilika radosnog susreta zagrebačkih Bokelja i njihovih gostiju iz Boke kotorske.

IZLOŽBA JANICE ŠTERC U CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU

Tekst i fotografije: Bojan Radulović

U prostorima galerije Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb, u srijedu 7.5.2025. otvorena je izložba akademske slikarice Janice Šterc pod nazivom "U plavom". Ova vrlo aktivna i plodonosna slikarica dosad je izlagala na 143 izložbe od kojih je njih 56 bilo samostalnih.

Izložbu su prigodnim govorima otvorili predsjednik Društva Alija Šukurica i autorica Janica Šterc. Šukurica je pozdravio sve koji su došli na otvaranje te je naglasio da Društvo već dugo godina prati karijeru autorice te da je, uz jednu skupnu izložbu, ovo treća njezina izložba u Crnogorskom domu. Autorica je došla u društvu svojeg supruga i gospođe Ane Tomašković, voditeljice emisije na HTV-u "Normalan život". Gospođa Tomašković veliki je entuzijast kada je u pitanju

slikarstvo i često posjećuje ovakve događaje. U skladu s time dovela je i ekipu sa televizije koja je prigodno snimila prilog za HTV.

Autorica, rođena 24.5.1957. godine u Sisku, vrlo je emotivno govorila o svojim počecima, te koliko ju je, ne samo karakterno, već i u slikarskom smislu, oblikovalo njezino teško djetinjstvo. Prisjetila se svojeg odrastanja u Desnoj Martinskoj Vesi, kada je velike udaljenosti od doma do škole svakog dana prolazila pješke, te kako su u nekim teškim trenucima za njezinu obitelj znali čak i preskakati obroke jer sredstava za hranu ponekad jednostavno nije bilo. Vrlo je vjerojatno – istaknula je Janica Šterc – da su je upravo takvi teški trenuci usmjerili ka svjetlosti, ka svijetlim slikarskim tonovima, ka plavetnilu. Tako obilježena, emotivno osjetljiva na slabe i nemoćne, malene i krhke, mnoge

je svoje slike donirala u dobrotvorne svrhe a oslikala je i brojne knjige za djecu.

Nije rijetkost da slikam po narudžbi, i događa mi se da se od mene naruči slika u tamnim tonovima, odnosno od mene se očekuje da naslikam nešto naručitelju intimno, kada je u životu doživio duševnu tamu, kada je dotaknuo mrak. Uistinu, nakon razgovora s naručiteljem ja i krenem u tome smjeru. Međutim, kako vrijeme prolazi i ja se udubim u slikanje, krajnji rezultat bude katarzičan, slika iz tame zakoračuje spontanošću iz moje slikarske podsvijesti u svjetlost, i gotova verzija slike ispada puna svijetlih tonova koji zrače optimizmom ili barem određenom nadom da se iz mraka valjamo prema svjetlosti, otkrila je o sebi Janica Šterc na otvaranju izložbe.

Vječito opčinjena nijansama plave i žute boje, akademska slikarica Janica Šterc gradi svoje slike na način da one doslovno teku pred očima promatrača i kao da titraju. Nerijetko se u teoriji slikarstva za slikare koji rabe upravo takve boje, kaže da su to ljudi toplog i svijetlog temperamenta – okretni i aktivni, ponekad i žestoke čudi i brzih odluka.

Nakon djetinjstva i osnovnoškolskih dana, obitelj Šterc se 1972. godine preselila u Zagreb gdje je Janica završila

Školu primijenjene umjetnosti a zatim i Pravni fakultet. Izlaže od 1982. godine a slika tehnikama: ulje na platnu, akvarel, ugljen, tuš, gvaš i pastel. Danas održava tečajeve slikanja i slikarske radionice u Zagrebu i u drugim mjestima po Hrvatskoj, ovisno gdje ju odvede projekt odnosno dogovor. Članica je HDLU i brojnih drugih slikarskih udruženja.

Osim njezinih "uobičajenih" slika, ovaj put je Janica izlagala i pedesetak svoji minijturnih slika koje je svojevremeno slikala u nadi da će pobijediti na natječaju Hrvatske pošte za poštansku marku. Na žalost, slike joj nikada nisu ušle u pobjednički koš, a Hrvatska se pošta u nekim slučajevima čak i osramotila jer je umjetnički žiri odlučio odabrati autore koji su svoje slike plagirali. Svejedno, iza Janice ostaje nekoliko stotina mini-slika koje govore o njezinoj upornosti i samo njoj svojstvenoj čudi.

Janica je za kraj otvorenja nazočne počastila prigodnim "plavim" stihovima, u duhu naziva njezine izložbe: **Plavo je more, plavo je nebo, plave su sanje u osvjet zore. Plave su potočnice i oči slikarice.**

Ovaj program sufinancirao je Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

U CRNOGORSKOM DOMU PRIKAZAN FILM "PRIČA ZELENE STRANE"

Tekst: Bole Bošković, Bojan Radulović; Fotografije: Bojan Radulović

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je 9.5.2025. u Crnogorskom domu u Zagrebu održala muzičko-filmsko i poetsko veče sa Miodragom Bole Boškovićem i Vesnom Vičević. Prikazan je 40-minutni muzičko-dokumentarni film Miodraga Bole Boškovića, crnogorskog kompozitora i autora filmova o Crnoj Gori, pod nazivom "Priča zelene strane". Film je inspiriran književnicom iz Kotora Vesnom Vičević, odnosno njenom knjigom poezije pod nazivom "Priče zelene strane".

Muzika koja je rađena za film sastoji se od četiri kompozicije: "Balkanska carica", "Noć skuplja vijeka", "Lesendro" i "Starčeva gorica". Glazbu, kao i scenarij i režiju, potpisuje Bole Bošković. Tehničku obradu filma potpisuje Dimitrije Vučinić. Osim članova zagrebačke crnogorske zajednice i drugih koje je ovaj program zainteresirao, od gostiju koji su došli na projekciju izdvajaju se otpravnica poslova ambasade Crne Gore u Zagrebu gospođa Jelena Ražnatović i II.

sekretarka ambasade gospođa Anđela Darmanović, admiral Bokeljske mornarice i proslavljeni vaterpolista Mirko Vičević, te pjesnikinja Vesna Vičević čiji su stihovi poslužili kao inspiracija za film. Nazočne je prvo pozdravio tajnik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske Bojan Radulović, a potom je govorio i autor filma Bole Bošković, kojeg je NZCH pozvala u Zagreb da se u Crnogorskom domu na simboličan način predstavi zagrebačkoj publici. Po svršetku filma večer je zaključila pjesnikinja Vesna Vičević koja se zahvalila publici i pročitala nekoliko stihova za oproštaj od svoje publike.

Projekt filma "Priča zelene strane" utjelovljuje sintezu originalne ambijentalne muzike, stihova, art landinga i landscapea, koju karakterizira zajednička inspiracija: povijest i prirodne ljepote Crne Gore. Ovo je jedna iskreno ispričana priča, realizirana s namjerom da se gleda široko otvorenih očiju i pažljivo sluša. Inspirativni stihovi Vesne Vičević nastali su još davne 2003. godine, u doba kada je svim svojim bićem, ljudskim nadanjem

i poetskim doživljajem izgarala od želje za obnovom samostalnosti Crne Gore, i u iščekivanju tog dana kada će ona konačno biti ostvarena. Njezine inspirativne stihove u filmu govori bard crnogorskog pozorišnog i televizijskog stvaralaštva, redatelj Blagota Eraković a postprodukcija filma je urađena u beogradskom studiju "Serdar".

Ovaj film me čini radosnom i ponosnom, doživljavam ga kao krunu svega što sam osjećala i radila za Crnu Goru od devedesetih godina do danas. Ako će i makar jedan kadar filma, jedan takt muzike ili stih, posjetiocima ove filmsko-poetske večeri u Zagrebu ostati u sjećanju, i obnoviti njihovu ljubav prema Crnoj Gori, naša misija bit će ispunjena jer kao što znamo - mi smo samo u prolazu, a Crna Gora je vječna!, kazala je Vesna Vičević.

O tome kako je došlo do realizacije ovog projekta autorica knjige "Priča zelene strane" Vesna Vičević ističe:

Moju i Boletovu saradnju od početka su pratile neke srećne okolnosti. Još dok je knjiga bila u štampi, čujem se sa tadašnjim sudijom Vrhovnog suda Crne Gore i velikim čovjekom, g-dinom Čedom Bogičevićem, koji je napisao recenziju i saopštio mi moju ideju

da stihovi dobiju i filmsku verziju. Želja mi je bila da to ponudim čuvenom dokumentaristi i kompozitoru Bole Boškoviću čija mi se kako muzička i filmska djela izuzetno dopadaju. Rečeno – učinjeno. G-din Bogičević nas je povezao, poslala sam stihove, prvi kontakti, razmjena mišljenja, i ubrzo prijatno iznenađenje: stihovi su inspirativni, Bole prihvata da snima film... Normalno, primat u svemu je Boletov... Ko da čita stihove? Obadvoje istog mišljenja: niko bolje od Blagote Erakovića! Blagota takođe prihvata... Što da kažem?! Ja prezadovoljna. Pred sam završetak filma, dok su se obavljale neke tehničke dorade, kadrovi gotovi, muzika gotova, glas Blagotin "legao", za vrijeme našeg susreta u Kotoru ja dobijem na poklon od Boleta njegov film "Lacus Labeatis". Odgledam ga s pažnjom u tišini, i oduševi me. To je tako jedna skladna cjelina slike i muzike da gledajući pojedine sekvence sa pratećom muzikom vi čujete i riječi koje vama dolaze na pamet, a kojih naravno u filmu nema. Sva naša prošlost, rijetke pravde i uglavnom nepravde, sve vam je pred očima u toj ljepoti Skadarskog jezera i u tim tužnim ruševinama crkava i manastira po jezerskim goricama. A muzika... Sve to pojačava. Poseban utisak ostavlja mi muzika za Starčevu goricu – zvuči

nježno, ima u njoj tuge, ali i nade, ona i tješi i daje snagu, navodi na razmišljanje, opominje i potvrđuje naše dugo trajanje... Jednom riječju – božanstveno... I pomislim: da sam ovaj film gledala ranije ne bih se usudila da Bolu predložim svoje stihove. Za njegove filmove riječi nijesu potrebne. Imala sam sreću, da sam ga tek sada gledala. Iako znam da je naš film gotov, da je sad nemoguće bilo što mijenjati ili dodavati, pod utiskom "Starčeve gorice" i cijelog Skadarskog jezera ne mogu a da bar ne saopštim Bolu kako bi bilo divno kad bi kompozicija "Stračeva gorica" pratila stihove pjesme "Crnogorska molitva vedre noći"! Njegov odgovor: pa muzika "Starčeva gorica" i prati "Molitvu"...! Šta da kažem? Ona latinska izreka "Habent sua fata libelli" može se u potpunosti odnositi i na moju knjigu "Priča zelene strane".

Kompletna realizacija filma sa svim snimanjima, montažom, postprodukcijom i audio obradom trajala je oko šest mjeseci. Bošković ističe:

Prošlo je desetak godina od realizacije ovog filma, a kao što vidite film i dalje živi. Znači još ima interesovanja publike za ovaj Vesnin, Blagotin i moj projekat. Svidjeli su mi se Vesnini stihovi i ideja za realizaciju ovakvog projekta i iskreno, za mene je bio izazov. Nekako sve je išlo onako kako treba i sve je urađeno

u jednom dahu. U startu sam prepoznao Vesninu emociju ali naglašavam da je poseban pečat filmu dao Blagota Erakovic. Njegova boja glasa, način čitanja Vesninih stihova, to je dalo posebnu dimenziju ovom projektu. Mislim da sam uspio da "uklopim" i kadrove i muziku u jednu lijepu audio-vizuelnu priču bez naglašene potrebe za patetikom koja je danas česta kod mnogih sličnih projekata i bez potrebe za veličanjem "crnogorstva" ili želje da se na taj ili bilo koji drugi način dodvoravam publici. Danas, kada je laž osnovno sredstvo komunikacije a izdaja svakodnevna pojava među nekada najbližima, dobro dođe blaženo prisustvo iskrenosti i emocije - kada ne može u stvarnosti - a ono barem na filmu! I iskrenost i emocije su danas izuzetno skupi pokloni i ne očekuju se od jeftinih ljudi. Upravo mislim da su iskrenost Vesninih stihova i emocija Blagotinog čitanja okarakterisale ovaj film i da preko slike i muzike jednostavno isijavaju sa platna. Ako je jedna od mnogih definicija dokumentarnog filma "kreativni tretman sredine" mislim da smo u ovom projektu uspjeli u toj kreativnosti. Nego neka zagrebačka publika poslije titogradske, cetinjske, barske i kotorske da svoj sud.

Ovaj program NZCH se realizirao uz finansijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU

Tekst i fotografije: Bojan Radulović

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" - Zagreb je u sklopu programske sheme za 2025. godinu, u ponedjeljak 2.6.2025. održalo manifestaciju "Dokumentarni film u Crnogorskom domu". Prikazana su tri dokumentarna filma Branislava Bastaća, vezanih uz geografske, kulturne i povijesne teme iz Crne Gore: "Žedene česme" (13 min.), "Okolo" (13 min.) i "Selo Tijanđe" (12 min.).

Branislav Bastać bio je prvi profesionalni filmski i televizijski redatelj u Crnoj Gori, koji je dao nemjerljiv doprinos crnogorskoj kinematografiji. Rođen je prije gotovo stotinu godina na Cetinju a umro u Beogradu 2007. godine. Imao je turbulentnu mladost, naime osim što je bio učesnik Narodnooslobodilačke borbe, 1944. godine je nekoliko mjeseci prvo bio zatočen u talijanskom logoru, a po povratku u Crnu Goru 1949. godine, gdje se zaposlio u "Lovćen filmu" kao samostalni redatelj za reportaže, uhapšen je po drugi put i prebačen u zatvor na Goli otok. Nakon tri godine golotočkog zatočeništva ponovo počinje da snima i piše dokumentarne filmove a svoj prvi igrani film "Sramno ljeto" snimio je 1969. godine. Dvije godine poslije završio Filološki fakultet u Beogradu. Njegov film "Dječak je išao za suncem" je učestvovao na festivalu u Berlinu 1982. godine, igrani TV film "Bijela ruža" na festivalu u Monte Carlu 1975., dok je kratki igrani film "Dva kapetana" uvršten u Antologiju svjetskog kratkog filma, izdanje Američke filmske akademije u Los Angelesu.

Osvajao je brojne domaće i internacionalne nagrade:

- Nagradu "Jean Vigo" (zajedno sa Louise Grosspierre-om) osvojio je 1959. godine za "Crne marame"
- 1960. godine dobio je Trinaestojulsku nagradu za film "Selo Tijanđe"
- 1962. godine osvojio je specijalnu nagradu Vankuver za "Mali voz"
- 1963. godine osvojio je nagradu za režiju u Oberhauzenu, za "Žedne česme"
- 1965. godine u Pragu je osvojio nagradu za režiju za "Putevima Jugoslavije"

Njegovi filmovi u Crnogorskom domu nisu novost, prikazivani su i ranije, no nikada nije urađen cjelogodišnji ciklus njegovih filmova. S obzirom na specifičnost programa koja se očituje već u samome nazivu istog, fokus ciklusa je na njegovim dokumentarnim filmovima, a ne na njegovim poznatim TV serijama "Šalajko" i "Pješak u automobilu", ili pak na igranim filmovima od kojih su najpoznatiji "Sramno ljeto" i "Dječak je išao za suncem".

Osim finansijske pomoći Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, za ostvarivanje ovog programa bitna je i dugogodišnja dobra suradnja između Društva "Montenegro" i Crnogorske kinoteke koja je Društvu filmove internetski transferirala.

SLIKARSKO ISTRAŽIVANJE SADEJSTVA ČOVJEKA I UMJETNE INTELIGENCIJE

Tekst i fotografije: Bojan Radulović

U sklopu programa Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb – "Kulturne manifestacije – Izložbena djelatnost" (sufinanciranog putem Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske) u Crnogorskom domu u Zagrebu otvorena je 5.6.2025. izložba slika "Fuzija", mlade i uspješne crnogorske akademske slikarice Hajdane Kostić – Hajdi, čije su slike dijelom zbirki poznatih holivudskih glumaca Keanua Reevesa i Johna Malkovicha.

Nakon pozdravnog govora Alije Šukurice, predsjednika Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb, nazočnima se obratila slikarica Kostić, opisala svoj najnoviji koncept, te posebno pohvalila organizaciju izložbe i srdačno se zahvalila

predsjedniku Šukurici na svemu što je učinio da bi njezinu izložbu doveo u Zagreb. Izložbu je potom službeno proglasila otvorenom Jelena Ražnatović, privremena otpravnica poslova Veleposlanstva Crne Gore u Republici Hrvatskoj.

Hajdani Kostić je ovo bila prva samostalna izložba u Republici Hrvatskoj. Predstavila je svoj potpuno novi koncept pod nazivom "Fuzija", kojim istražuje dinamičan i izazovan odnos između ljudskog bića i umjetne inteligencije. Kroz optimizam i dobru vjeru u mogućnost sinergije između tehnologije i ljudske kreativnosti izložba istražuje potencijal da iz takvog zajedništva nastanu čudesa, a krajnji je cilj da se vizualnim dojmom slike posjetitelje izložbe podstakne na razmišljanje ne

samo o integraciji čovjeka i umjetne inteligencije, nego i o posljedicama tog neminovnog procesa.

Biografija: Hajdana Kostić – Hajdi je slikarica iz Crne Gore čiji su radovi u privatnim kolekcijama Keanua Reevesa, Johna Malkovicha, Will.I.A-m-a (Black Eyed Peas) i drugih poznatih lica, kao i po cijelom svijetu: u SAD, Japanu, Ujedinjenom Kraljevstvu, Republici Koreji, Francuskoj, Belgiji... Nacionalna je pobjednica Red Bull Doodle Art natjecanja za 2023. godinu i TEDx govornica iste godine, a bila je i ambasador "Coca Cola podrška mladima" 2019. godine. Svjetski poznat fakultet Oxford podijelio je njezinu ilustraciju na svojim društvenim mrežama, a posebno se ponosi činjenicom da je, koristeći svoje umjetničko stvaralaštvo, uspjela dosad prikupiti preko 30 tisuća eura u humanitarne svrhe. U suradnji sa Turističkom organizacijom Podgorice, Sekretarijatom za kulturu Podgorice i Turističkom organizacijom Bara uradila je više street-art projekata u glavnom gradu i u primorskim gradovima Crne Gore.

Njezina izložba "Fuzija", u Crnogorskom domu (Trnajska cesta 35, Zagreb) se mogla pogledati do 18.6.2025. godine.

KAZALIŠNA TERAPIJA ZA SVE KOJI SU ISKUSILI GUBITAK

Tekst: Bojan Radulović; Fotografije: Tetra studio

U centru za kulturu Histrionski dom održana je 12.6.2026. crnogorska duodrama "Prst", prema tekstu kosovske autorice Doruntine Bashe. Dvije mlade crnogorske glumice Milica Kekić Martinović i Maša Božović oživjele su teške scene iz života dviju žena, snahe i svekrve, koje svakodnevno žive s traumom nestanka voljenog sina, odnosno supruga. On je nestao u vihoru rata, a njih su dvije nastavile dijeliti zajednički život, međusobnu mržnju i ljubav, sukob i pomirenje, očaj i nadu.

Ovo snažno kazališno iskustvo u Histrionskom domu nije ostavilo nikoga ravnodušnim. Kod nekih je izazvalo suze, neke je natjeralo na razmišljanje o vlastitim gubicima, i o oprost. Maša Božović i Milica Kekić Martinović tumače uloge majke koja vjeruje da je njen sin živ, i snahe koja vjeruje da je njezin muž mrtav.

U priči koja istražuje tešku temu gubitka i unutrašnje borbe za prihvaćanjem, glumice koriste minimalističke glumačke postupke kroz pažljivo oblikovanu radnju, emotivno prožetu suptilnim nijansama.

Poznato je svakome tko je doživio tragediju i težak gubitak, da ona često trajno obilježi međuljudske odnose onih kojih se tiče, a to su najčešće članovi obitelji. Glumačkim istraživanjem ove teme, Božović i Kekić publici su pokazale kako tragedija može zauvijek promijeniti dinamiku ljudskih odnosa. Snahu i svekrvu ne razdire "samo" bol i tuga, već i pitanje kako nastaviti živjeti unatoč nenadoknadivom gubitku. One u stvari istovremeno muče jedna drugu i istovremeno suosjećaju jedna s drugom, jer u nedostatku prave psihološke potpore/terapije ne znaju kako da se nose sa boli, i ne znaju bolje. Neizravno, predstava "Prst" govori i o toksičnoj sredini i socio-psihološkim fenomenima Balkana koji život žena pretvara u tragičnu rutinu.

Duodrama "Prst" nastala je kao diplomski rad (tadašnjih) studentica glume Milice Kekić Martinović i Maše Božović, pod mentorstvom Anđelije Rondović, u klasi profesora Branimira Popovića. Premijerno je izvedena 2022. godine, i od tada je učestvovala na raznim internacionalnim festivalima na kojima je osvojila nagrade za:

- najbolji partnerski odnos
- najbolju predstavu
- najbolju žensku ulogu
- najbolje glumačko ostvarenje
- najbolju predstavu po ocjeni publike

Ovu snažnu kazališnu studiju/predstavu u Hrvatsku je dovela Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

FOTOGRAFSKI MOSTOVI HRVATSKE I CRNE GORE

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Tetra studio

Za svoju posljednju aktivnost prije nesnosnih ljetnih vrućina Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba odabralo je 26.6.2025. realizirati autorsku izložbu crnogorske povjesničarke umjetnosti i kustosice prof. dr. Maje Đurić "Hrvatski fotografi i Crna Gora". Izložba je provedena u suradnji s Gradskom skupštinom Grada Zagreba, koje je Vijeću Crnogoraca ustupilo svoj izložbeni prostor "Kristofor Stanković", smješten u centru grada (Ćirilometodska 5), kraj Hrvatskog sabora.

U svojstvu izaslanice predsjednika Gradske skupštine Grada Zagreba izložbi je nazočila gospođa zastupnica Snježana Pušec Kovačić, izaslanica gradonačelnika Grada Zagreba bila je gospođa Tanja Horvatin, vodite-

ljica Odjela za nacionalne manjine gradskog Sektora za ljudska prava, civilno društvo i nacionalne manjine, a ispred Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj došle su otpravnica poslova Jelena Ražnatović i II. sekretarka Ambasade Anđela Darmanović. Bilo je tu i drugih poznatih lica, od kojih se svakako izdvaja Dimitrije Popović, crnogorsko-hrvatski umjetnik svjetskog glasa, te jedan od naših najvećih glazbenih producenata Zoran Škugor.

U svom uvodnom govoru predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba Bojan Radulović pozdravio je prisutne, na financijskoj potpori projektu zahvalio se Gradu Zagrebu a Gradskoj skupštini Grada Zagreba na ustupanju prostora za izložbu. Potom je

ukratko predstavio autoricu i njezin projekt "Analogni mostovi svjetlosti", na temelju kojeg je nastala izložba. Naglasio je i da će na jesen 2025. godine Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske unutra svoje programске odrednice "IZDAVAŠTVO" cijeli projekat okruniti velikom knjigom "Hrvatska, fotografija i Crna Gora". Nakon Radulovića, prof. dr. Maja Đurić je također pozdravila sve prisutne te detaljnije govorila o svome radu. Kazala je da je za neke od izloženih fotografija morala ići van arhiva, van zone komfora - na "teren" gdje je kod raznih obitelji tražila dopuštenje za "kopanje" po njihovim starim obiteljskim albumima fotografija, gdje je otkrila pravo malo neistraženo blago fotografa vremena koje je istraživala, a riječ je o vremenu od dolaska fotografije u region i prve foto-aparature koju je Njegoš donio u Crnu Goru - završno sa 1975. godinom. Sve koji su na otvorenju slušali njezin govor pozvala je da čuvaju obiteljska foto-bлага i da nikako ne bacaju stare obiteljske fotografije.

Autorski projekt Maje Đurić presjek je vizualnog nasljeđa koje su hrvatski fotografi ostavili u Crnoj Gori, ali i crnogorskih fotografa u Hrvatskoj, između 1845. i 1975. godine. Njezin projekt rezultat je višegodišnjeg istraživanja koje, kroz radove najznačajnijih hrvatskih fotografa, od pionira dagerotipije do modernističkih majstora, rasvjetljava duboke kulturne i povijesne veze između Hrvatske i Crne Gore. Maja Đurić je ovom izložbom obuhvatila više od 60 fotografija i predstavlja autore poput Nikole Androvića, Ivana Standla, Karla Webera, Franca Laforesta, Ljudevita Grizbaha, Toša Dabca, Foto Šuljaka, Tončija Krstićevića, Čedomira Kuševića, Joza Četkovića, Milana Pavića, kao i umjetnika Dimitrija Popovića čiji su vizualni izrazi suoblikovali estetski identitet cijelog regiona.

Prof. dr. Maja Đurić rođena je 1966. godine na Cetinju, u Crnoj Gori. Dosad je imala preko 50 grupnih izložbi, od mnogobrojnih regionalnih do onih u Austriji, Švedskoj, Francuskoj, u Berlinu i Milanu, te u Meksiku. Samostalno je također nebrojeno puta izlagala u regionu, a van njega u Budimpešti, Moskvi i Šangaju u Kini. Od 2022. radi kao redovna profesorica iz oblasti Fotografije na Fakultetu umjetnosti Univerziteta Donja Gorica, Podgorica. Specijalizirala se za vizualnu kulturu Balkana i kulturnu baštinu Crne Gore. Autorica je brojnih izložbi i publikacija, uključujući knjigu "Istorija fotografije Crne Gore 1840-1940" u izdanju Crnogorske akademije nauka i umjetnosti gdje je i urednica za oblast fotografije u "Leksikonu likovnih umjetnosti Crne Gore". Dobitnica je više domaćih i međunarodnih nagrada za doprinos povijesti fotografije.

Grupne izložbe:

- 1999. Gmunden, Austrija - Svjetski kongres fotografije
- 2003. Beograd - Žene stvaraooci slike Galerija Progres
- 2005. Berlin - IN MONTENEGRO, Savremena crnogorska fotografija, Dani kulture Srbije i Crne Gore.
- 2005. Guadalahara, Meksiko - II Bijenale Woman the image creators - Žene stvaraooci slike - dio programa IV internacionalnog festivala slike
- 2006. Budva - Defragmentacija Grad Teatar Budva, Santa Marija in Punta, Puro i kćer - Maja Đurić Đorđević i Puro Đurić
- 2006. Kulturni centar Leksand, Švedska - Vagskal/ Raskršća -Koliko je veliki moj svijet
- 2008. Herceg Novi - 42. HercegNovski zimski salon, Josip-Bepo Benković
- 2014. Exposition 14-18 Hommage d'Artistes, Galerie du Fort, Montauban, Francuska
- 2015. DOTE (Donne talente Expo, Montenegro), Women Art EXPO, Milano, Italija

Samostalne izložbe:

- 2002, Podgorica/Budva - Speculum in imagines Centar savremene umjetnosti Crne Gore, galerija Centar, samostalna izložba
- 2003. Moskva - Muzej savremene istorije Rusije, samostalna izložba u organizaciji Ministarstva kulture Crne Gore/ Dani kulture Srbije i Crne Gore u Rusiji
- 2005. Beograd -Moj svijet, Kulturni centar Beograd , galerija Artget, samostalna izložba
- 2005. Budimpešta - Sky-see-landscapes,Central European University, samostalna izložba
- 2005. Rijeka - Moj svijet, samostalna izložba u okviru manifestacije "Dani kulture Crne Gore u Hrvatskoj
- 2008. Perast - Gospa od Boke,Muzej grada Perasta,
- 2008. Bar - Centar za kulturu Bar, "Barski Đardin", Barski ljetopis
- 2009. Beograd – Montenegro vertical, Turistička organizacija Crne Gore, Beograd, Galerija Cepter
- 2010. Šangaj - My Montenegro, Samostalna izložba - video projekcija radova u okviru nacionalne prezentacije u paviljonu Crne Gore na EXPO Shanghai
- 2014. Tivat - Život drvenih barki, Zbirka pomorskog nasleđa , Porto Montenegro
- 2018. Podgorica - Odraž, JU Muzeji i galerije Podgorice, Moderna galerija
- 2023. Cetinje – Čuvari adrese, Atelje Dado, CZKC

ODRŽANA PETA SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA NZCH

Tekst i fotografije: Bojan Radulović

Nakon što je Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske donio Odluku o rasporedu sredstava za sufinanciranje aktivnosti manjinskih udruženja (i nakon što je i službeno objavljena u Narodnim novinama), u subotu 17.5.2025. u Crnogorskom domu u Zagrebu održana je peta sjednica Predsjedništva NZCH.

Zbog ranije preuzetih obveza predsjednik NZCH Petar Popović nije bio u mogućnosti voditi sjednicu pa ju je vodila potpredsjednica Predsjedništva NZCH Milica Radojičić – Mikulić. Na sjednici su bili prisutni: Milica Radojičić-Mikulić, Alija Šukurica, Dušan Mišković, Danilo Ivezić, Čana Pilić, Savić Pavićević, Nedeljko Bezmarević, Nenad Bogdanović, Ružica Mitrović Maurović, Mirko Vučinić, Radoslav Putnik, Želimir Novaković, Danilo Vujisić, Gojko Nešković, Bojan Radulović (tajnik NZCH).

Potpredsjednica NZCH Milica Radojičić – Mikulić utvrdila je da na sjednici prisustvuje jedanaest (11) od dvanaest (12) članova Predsjedništva i da ono može pravovaljano donositi odluke, te je predložila dnevni red (koji je jednoglasno usvojen):

- Izbor zapisničara i ovjerovitelja zapisnika.
- Programske odrednice aktivnosti udruga članica NZCH u 2025. godini, nakon Odluke o rasporedu sredstava iz Državnog proračuna RH za potrebe nacionalnih manjina.
- Ostala pitanja.

Nakon formalnosti oko izbora zapisničara (tajnik NZCH Bojan Radulović) i izbora ovjerovitelja Zapisnika (članovi Predsjedništva Dušan Mišković i Nenad Bogdanović) predstavnici udruženja redom su Predsjedništvu predstavili programske odrednice aktivnosti udruga članica NZCH u 2025. godini, nakon Odluke o rasporedu sredstava iz Državnog proračuna RH za potrebe nacionalnih manjina. Predsjednici crnogorskih udruga iz Umaga, Pule, Splita, Rijeke, Zagreba i Osijeka, te tajnik NZCH Bojan Radulović, prisutne su izvijestili o realizaciji programa za 2025. godinu (kulturni amate-

rizam, manifestacije, informiranje, izdavaštvo i ostalo) do trenutka održavanja sjednice, te sve aktivnosti koje preostaju da se realiziraju do kraja 2025. godine:

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske

- 12.6.2025. kazališna predstava "PRST", Histrionski dom.
- Izlazak iz tiska još pet brojeva Crnogorskog glasnika.
- Krajem godine izlazak iz tiska dvogodišnjaka "Ljetopis crnogorski".
- Na jesen predstavljanje knjige "Frankfurtske priče" novog ambasadora Crne Gore u RH Dejana Vukovića.
- Izlazak iz tiska knjige "Žene Crne Gore" Olivere i Tijane Todorović.
- Izlazak iz tiska knjige "Hrvatski fotografi i Crna Gora" Maje Đurić.
- Izlazak iz tiska knjige "Drhtaj, ruža" Lidije Vukčević Vučurović.
- Na jesen izložba slika Ervina Čatovića u galeriji Kristofor Stanković.

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb

- KULTURNI AMATERIZAM (Pjevački zbor "Montenegro" Zagreb). Planirani javni nastupi do kraja godine: Dan nezavisnosti u Kranju, Dan nacionalnih manjina Grada Zagreba, Petrovdanski sabor, Crnogorsko veče u Splitu, Crnogorsko veče u Zagrebu, Crnogorski šednik u Umagu.
- KULTURNE MANIFESTACIJE
  1. Izložbe: Hajdana Kostić (Crna Gora), Branislav Radulović (Hrvatska), Ljubomir Radovančević (Hrvatska).
  2. Dokumentarni film u Crnogorskom domu: Prikazat će se dokumentarni filmovi autora iz

Crne Gore odnosno filmovi čija je tematika vezana uz Crnu Goru i Crnogorce.

- "Lučindanski susreti u Zagrebu 2025." - I u 2025. godini nastavlja se ova centralna manifestacija Društva "Montenegro" s osnovnim konceptom predstavljanja Grada-Gosta iz Crne Gore koji će se predstaviti svojim folklornim sadržajem i filmom o kulturnoj i turističkoj privlačnosti tog dijela Crne Gore.
- "Crnogorsko veče u Zagrebu" - Planira se nastup zborova crnogorskih udruga iz Peroja, Splita, Rijeke, Pule, Umaga te domaćina - Pjevačkog zbora "Montenegro" iz Zagreba.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka

- LIPANJ
  - nastup zbora na Porto-etno festivalu
  - izlet iz programa "Upoznajmo Hrvatsku"
- SRPANJ
  - Tjedan crnogorske kulture, Petrovdanski Sabor u Golubinjaku
  - izložba fotografija Anita Hromin
  - polaganje vijenaca Mala Učka sa nastupom zbora
  - gostovanje Zajednice u Peroju
- RUJAN
  - gostovanje zbora u Kraljevici "Lanterni i prijatelji"

- književna večer gostiju iz Crne Gore

LISTOPAD

- nastup zbora u Vrbovskom
- Lučindanski susreti u Zagrebu
- poetsko veče lokalni književnici
- izložba grafika u Zajednici

STUDENI

- gostovanje Zajednice u Puli
- nastup zbora na proslavi Dana državnosti BIH
- izložba u prostorijama Zajednice 30. godina od osnivanja

PROSINAC

- gostovanje Zajednice u Umagu na Sjedniku
- gostovanje kod Društva Makedonaca Rijeke
- predstavljanje knjige crnogorskog književnika

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag

- "Crnogorska večer" u povodu Dana državnosti Crne Gore" 13. srpnja 2025. godine održat će se na otvorenom, pozornici na Trgu Slobode pod nazivom "Kolom kolo naokolo" uz prateći kulturni, muzički, literarni, dramski program s lokalnim i gostujućim učesnicima. Kao gostujuću folklornu grupu planiramo dovesti članove kulturno umjetničkog društva "Budo Tomović" ili neku drugu folklornu grupu KUDA iz Crne Gore, ovisno o terminu i dostupnosti KUDA.

- Tradicionalni "Crnogorski Šednik" održat će se kao i svake godine početkom prosinca kao završna godišnja manifestacija koja prezentira i dočarava crnogorske običaje, baštinu i kulturu kroz objedinjenu igru, pjesmu, ples, scenu, sliku i poeziju. Manifestaciju prati izložba i prezentacija crnogorske tradicionalne gastronomije i druženje članova društva s gostima i posjetiteljima događaja. Program će obogatiti prezentacija i degustacija crnogorskih tradicionalnih jela iz kuhinja naših članica-volonterki
- Književne večeri - predstavljanje autora – književnika, pjesnika i romanopisaca čija su djela tiskana u RH i Crnoj Gori, u partnerstvu s Gradskom knjižnicom i POU "Ante Babić", Gradskom knjižnicom Buje i POU Buje, Gradskom knjižnicom Novigrad te bratskim društvima u Puli i Peroju, a u sklopu izdavačke aktivnosti Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, kao i organiziranje gostovanja književnika predstavnika moderne crnogorske književnosti, sve u partnerstvu s gore navedenim knjižnicama i udrugama.
- Izložbe umjetničkih, likovnih radova autora iz Crne Gore i autora pripadnika crnogorske nacionalne manjine iz Hrvatske (za koje je izbor autora umjetnika i književnika u pregovorima), ovisi o dostupnosti autora, troškovima dolaska i smještaja pojedinaca ili grupa, stoga će točni termini biti naknadno poznati.
- Ciklus prezentacije crnogorskih filmova koji smo započeli 2021. godine, a koji je pripremljen i za zimski period 2024/2025 nastavit će se i u 2025. godini na način da gradskim knjižnicama Umaga, Buja i Novigrada dostavimo po pet filmova crnogorske kinematografije (dokumentarnih i igranih) koji će na više mjeseci (siječanj, veljača, ožujak) biti besplatno dostupni na posudbu i gledanje široj publici.

Zajednica Crnogoraca Split

- Dani crnogorske kulture u Splitu - više izložbi, književnih večeri
- Crnogorsko veče- tradicionalna manifestacija
- Njegošev dan u Splitu, plan je obilježiti praznik svake godine
- Gostovanja zbora "Crnogorske zore"
- Osnivanje recitatorsko poetske sekcije - još jedan vid amaterizma

Zajednica Crnogoraca i prijatelja Crne Gore grada Pula

- 21. maja 2025 godine - Svečanost u povodu proslave Dana neovisnosti Crne Gore
- Obilježavanje Dana neovisnosti Republike Crne Gore organizirati će se svečana akademija i kratki program uz učešće zbora "Tara" te članova Zajednice i gostiju;
- 31.5 Izleti tradicionalno druženje članova Zajednice iz Pule, Rijeke i Umaga u Umagu uz sportske i kulturne aktivnosti; Nastup Zbora Tara;
- 11.7.2025 polaganje vijenaca u znak sjećanja na Narodnog heroja Svetozara Vučinića a Maloj Učki te polaganje vijenaca na spomeniku streljanim Crnogorcima u Peroju;
- 12.jula 2025 Odlazak na tradicionalno okupljanje crnogorskih Zajednica na Platku; Planira učešće zbora "Tara" te članova Zajednice;
- 13.jula 2025 Proslava i obilježavanje Dana Državnosti Republike Crne Gore organizirati će se svečana akademija i kratki program uz učešće zbora "Tara" te članova Zajednice i gostiju;
- Odlazak i učešće na letnjim susretima Crnogoraca u Umagu uz učešće zbora "Tara" te članova Zajednice;
- Tijekom jula-avgusta - Izložba slika akademskog slikara - autorice Olje Eraković iz CG;
- Tijekom oktobra -Izložba slika autora akademskog slikara Mirko Dragović iz CG;
- Odlazak i učešće na proslavi Lučindana u Zagrebu;
- Izloža slika članova Zajednice u povodu proslave Njegoševih dana;
- 13.10.2025 Obilježavanja i proslava Njegoševih dana u Puli: Učešće članova na tradicionalnom okupljanju Crnogoraca Istre na sjedniku u Umagu.
- Okupljanje članova Zajednice i gostiju u povodu obilježavanja Božića.

Pod trećom točkom dnevnog reda ("Ostala pitanja") tajnik NZCH obavijestio je članove Predsjedništva da je Anđelka Pavić, predsjednica KUD "Montenegro-Montenegrina" Beli Manastir donijela **Odluku o gašenju udruge** i njenom skorašnjem brisanju iz Registra udruga. NZCH ovu će Odluku usvojiti na sljedećoj sjednici Skupštine NZCH.

VAŽNI SASTANCI PREDSTAVNIKA CRNOGORACA U JUNU

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Gradska skupština Grada Zagreba, Bojan Radulović

Predstavnici Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba su u mjesecu junu sudjelovali na tri važna sastanka koja su se ticala problematike crnogorske nacionalne manjine u Zagrebu i u Republici Hrvatskoj.

Prvo su Danilo Ivezić (bivši predsjednik NZCH te član Predsjedništva i Skupštine NZCH) i Bojan Radulović (tajnik NZCH) u hotelu Central u Zagrebu 10.6.2025. sudjelovali u radu šeste po redu konferencije **Savjetodavnog odbora** pravne i praktične inicijative Vijeća Europe pod nazivom **"Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina"**. Konvencija je stupila na snagu 1998. godine i sveobuhvatan je međunarodni ugovor kojem je cilj zaštita prava pripadnika nacionalnih manjina u Europi. Iako je konvencija (prema međunarodnom pravu) pravno obvezujući dokument,

riječ "okvirna" znači da je državama potpisnicama ipak dan određeni prostor kako bi se dokumentu u nekom vremenskom okviru što bolje prilagodile – kroz specifične situacije u tim zemljama, te kroz nacionalno zakonodavstvo i državne politike. Konvencija je na snazi u 38 država a zanimljivo je da primjerice Francuska, koja je jedna od temeljnih članica EU i jedna od "najzadapnijih" od svih zapadnih i razvijenih država, nije niti potpisala niti potvrdila Okvirnu konvenciju, a s druge strane potpisale su je i potvrdile (neeuropske republike) Gruzija, Armenija i Azerbajdžan. Savjetodavni odbor prati sve aspekte zaštite manjina: diskriminaciju, kulturu, religiju, medijsko prikazivanje, govor mržnje/zločine, obrazovanje, jezična prava itd. Na konferenciji su ispred Vijeća Europe sudjelovala tri stručnjaka Savjetodavnog odbora, po jedan iz Austrije, Cipra i Gruzije. Nacionalne manjine u Hrvatskoj predstavljale su krovne organizacije tih manjina u Republici Hrvatskoj. Sudjelovali

su Slovenci, Bošnjaci, Židovi, Nijemci (Austrijanci), Makedonci i Albanci, a Crnogorce je predstavljao savez crnogorskih udruženja u Hrvatskoj: Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske. Konferencija se održavala bilingvalno, uz pomoć prevoditelja. Za Vijeće Europe bio je to vrlo koristan sastanak koji će Vijeću uvelike pomoći u izradi Mišljenja o odnosu Republike Hrvatske prema njezinim nacionalnim manjinama. Mišljenje će biti finalizirano na plenarnoj sjednici 2026. godine, a Odbor ministara Vijeća Europe potom će odobriti i objavu istog. Ivezic i Radulovic istakli su problem neprovođenja međuvladinog Sporazuma vlada Crne Gore i Hrvatske u pogledu dobivanja **Crnogorskog kulturnog centra s pripadajućom bibliotekom** u Gradu Zagrebu, zatim probleme vezane za nedovoljnu prometnu povezanost s Crnom Gorom i nepostojanje barem jednog mjesta u Hrvatskoj gdje bi Crnogorci (i svi drugi zainteresirani) mogli kupiti knjige ili novine iz Crne Gore. Istakli su veliku zahvalnost Savjetu za nacionalne manjine republike Hrvatske i Gradu Zagrebu na financijskoj podršci u ostvarivanju projekata u kulturi.

Nakon Konferencije u Hotelu Central, Crnogorski dom u Zagrebu posjetila je krajem juna (u ponedjeljak 23.6.2025.) delegacija **Ministarstva ljudskih i manjinskih prava Crne Gore**, u sastavu: **Astrit Hoxha** (državni sekretar Ministarstva) i **Sanja Žugić** (šefica

Kabineta Ministarstva). Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske predstavljali su članovi Skupštine i Predsjedništva NZCH Dušan Mišković i Danilo Ivezic, te tajnik NZCH Bojan Radulović. U svojoj biti taj je sastanak dio priče koja traje već dugi niz godina, a tiče se međuvladinog Sporazuma između Republike Hrvatske i Crne Gore, po pitanju crnogorske zajednice u Hrvatskoj te Hrvata u Crnoj Gori. Slijedom toga vlade Crne Gore i Hrvatske potpisale su 21. juna u Tivtu ugovor kojim se Dom kulture "Josip Marković" poklanja Hrvatskoj. Ugovor su potpisali potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Crne Gore Ervin Ibrahimović i ministar vanjskih i evropskih poslova Hrvatske Gordan Grlić Radman. Ta se nekretnina koristi za okupljanje i promociju kulturnih sadržaja, te očuvanje nasljeđa autohtone hrvatske manjine u Crnoj Gori. U skladu s time, i u skladu s principima reciprocteta (na temelju Sporazuma koji već dugo postoji, kao i Međuvladin mješoviti odbor koji se dosad sastao samo triput i onda prestao sa radom) Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske na sastanku sa delegacijom Ministarstva ljudskih i manjinskih prava Crne Gore tražila je da se zaključci Sporazuma ispoštuju, da se poradi na recipročnom dobivanju prostora i za crnogorsku zajednicu u Hrvatskoj, a to je **Crnogorski kulturni centar s pripadajućom bibliotekom**, uz financiranje koje bi pokrile vlade jedne

i druge države. Na taj način potvrdila bi se posvećenost dviju zemalja jačanju dobrosusjedskih odnosa, jačanju međusobnog povjerenja i očuvanju identiteta manjinskih naroda. Danilo Ivezic istaknuo je i probleme crnogorskih studenata koji dolaze na studije u Zagreb i Hrvatsku, na izostanak izravnih prometnih linija (vlak, autobus, avion), na nedostupnost crnogorske literature i novina na barem jednom mjestu u Hrvatskoj i sve ostale probleme koji bi se morali što skorije riješiti. Delegaciji su poklonjene knjige i časopis Crnogorski glasnik, iz izdavačke i informativne djelatnosti Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Vijeća crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba, koje se u glavini financiraju iz Državnog proračuna Republike Hrvatske (putem Savjeta za nacionalne manjine RH) i u manjem dijelu iz Proračuna Grada Zagreba.

Dan poslije, 24.6.2025., **Matej Mišić**, novoizabrani **predsjednik Gradske skupštine Grada Zagreba**, pozvao je u Staru gradsku vijećnicu na sastanak bivšeg i sadašnjeg predsjednika Vijeća crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba, Dušana Miškovića i Bojana Radulovića, povodom skorašnjeg velikog otvaranja izložbe "**Hrvatski fotografi i Crna Gora**" autorice Maje Đurić, u prostoru Gradske Skupštine (u galeriji "Kristofor Stanković"). Vijeću crnogorske nacionalne

manjine grada Zagreba novoizabrani predsjednik Mišić je odobrio korištenje tog prostora za izložbu. Sastanak je prošao u ležernom tonu upoznavanja sa novim predsjednikom. Mišković i Radulović zahvalili su se predsjedniku i njegovom timu uposlenika na višegodišnjoj suradnji koja je upravo u prostoru "Kristofor Stanković" iznjedrila mnoge kvalitetne izložbe koje su postale sastavnim djelom kulturnog identiteta ne samo zagrebačkih Crnogoraca već i sastavnim dijelom kulturnog zemljovida Zagreba i Republike Hrvatske. Nakon potresa u Zagrebu, i procesa obnove koji još uvijek traje, mnogi su prostori koje je Vijeće crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba ranije koristilo postali Vijeću nedostupni (Mala dvorana Vatroslav Lisinski, Muzej Mimara, Svečana dvorana Hrvatskog novinarskog društva i sl.) stoga su Mišković i Radulović pozvali Mateja Mišića da iskoristi svoj uticaj i pomogne Vijeću da se za vrhunske visokokulturne manifestacije kao što su Lučindanski susreti u Zagrebu i svečani koncert klasične glazbe povodom Dana nezavisnosti Crne Gore (21. maj) osiguraju adekvatni prostori. Na kraju susreta predsjedniku Mišiću bivši i sadašnji predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba sa zadovoljstvom su na dar uručili knjige i časopis Crnogorski glasnik, iz izdavačke i informativne djelatnosti NZCH i Vijeća.

SUSRET CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE ISTRE I PRIMORJA

Tekst: Ružica Mitrović Maurović

Susret bogatog crnogorskog naslijeđa

O bilježavajući ovogodišnji Dan nezavisnosti Crne Gore, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag, okupilo je po drugi put zaredom članove zajednica crnogorskih nacionalnih manjina Istre i Primorsko goranske županije, njihove prijatelje i goste. Tako su se, u prelijepom okruženju prirode Umaškog izletišta Zlatorog, spoju, gdje se suncem okupani sastaju šuma i morska obala, sastali stari i mladi drugari društava Crnogoraca iz Umaga, Buja, Novigrada, Pule, Peroja i Rijeke.

Kako to već biva susret je bio srdačan, prepun razgovora, emocija i sjećanja ali i želje da se učešćem sudjeluje u prezentiranju, razmjeni i očuvanju tradicionalnih običaja i kulture koju nosimo u sebi.

Nadmećući se u starinskim sportovima, neprikosnovenom bacanju kamena s ramena i omiljenom povlačenju konopa, igrama, i kulturnom programu, uz dobru hranu koju su pripremile i poslužile članice organizatora, tradicionalne crnogorske slastice, pjesmu, poeziju i ples i neminovno evociranje uspomena, druženje je potrajalo do kasnih popodnevni sati.

Svako od pristiglih društava potrudilo se doprinijeti susretu i pripremiti dio kulturnog programa u kome su sudjelovali riječki i pulski zborashi, perojski muzičari i pjevači, pa se tako pjevalio uz Nikolu Škoko i pratnju prve perojske harmonike Ivana Kolara, dok je perojka Branka Dobrić govorila stihove posvećene novom zavičaju "Miris Peroja" i "Perojska". Poezijom su nastavile Sanja Čošković i Milunka Medojević repertoarom

pjesama posvećenih rodnoj domovini "Ljepota zavičaja", "Miris jorgovana", "Pita zeljanica", "Niko kao majka" i "Plave oči", Milunkine zbirke u pripremi. Puljanin Špiro Dmitrović govorio je autobiografske stihove napisane nekoć u vrijeme oporavka nakon ozljede zadobijene u Labinskom rudniku: "Bilo jednom u rudarenju Labištine" i "Pozdrav rudarima".

Da sve ne bi bilo preozbiljno, zaigralo se, zapjevalo i zaplesalo uz crnogorsku deliciju - pitu zeljanicu Milunke Medojević, pripremljenu za ovu priliku i natjecanje za najbolje tradicionalno crnogorsko jelo. Milunkine kulinarske sposobnosti su i ove godine, kao i prošle (kad je osvojila nagradu za najbolju priganicu), nagrađene prvim mjestom a nekoliko pladnjeva zeljanica nestale su u tili čas.

Posebna nagrada koju su sudionici s oduševljenjem prihvatili bila je počasna vožnja centrom grada Umaga desetljećima starim vozilima popularnim "oldtimerima", kao poklon društva ljubitelja starih automobila "Amici" iz Umaga.

Veliko zadovoljstvo organizatorima bio je ponov-

ni dolazak najstarijih članova zajednica dugovječnih devedesetogodišnjaka Vidaka Mićunovića i Momčila Gojkovića čiji aktivizam doseže u sad već daleke godine u vrijeme osnivanja prvih društava manjinskih crnogorskih zajednica u Istri. Naravno, radost je bila vidjeti igru i čuti i ciku i viku onih najmlađih za koje se ovakva događanja i pripremaju, sve u nadi da će ona prenijeti dio kulturnog naslijeđa budućim pokoljenjima i pobuditi osjećaj pripadnosti i zajedništva zajednici crnogorske nacionalne manjine.

Obraćajući se završno skupu predsjednica Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag s porukom o novom susretu slijedeće godine naglasila je da ovo okupljanje u cilju očuvanja crnogorske kulturne baštine, povezivanja i aktivnog sudjelovanja što većeg broja članova i prijatelja zajednica crnogorske manjine, i ove se godine ostvarilo zahvaljujući potpori Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i svesrdnoj pomoći Grada Umaga i njegovih ustanova, na čemu se u ime svih prisutnih i članstva zahvalila.

MANIFESTACIJA U UMAGU

Tekst: Želimir Novaković

Zajednica Crnogoraca Rijeka sudjelovala je 24. svibnja 2025. u manifestaciji "Umag u maju", koja je posvećena Danu nezavisnosti Crne Gore.

Na Susretu Crnogoraca Istre i Primorja okupila su se sva crnogorska društva iz Istre – Pula, Peroj i Bujština – uz predstavnike Primorsko-goranske županije. Program je obuhvatio sportska i kulinarska natjecanja (šah, briškula, potezanje konopa, bacanje kamena s ramena), dok je Zbor Zajednice Crnogoraca Rijeka nastupio s odabranim pjesmama iz svojeg repertoara.

Događaju su se pridružili brojni prijatelji i gosti drugih nacionalnosti, koji su do kasnih sati uživali u crnogorskim običajima, pjesmi i gastronomskoj ponudi.

IZBORNA SKUPŠTINA NZC RIJEKA

Tekst: Želimir Novaković

Dana 24. 05. 2025. u prostorijama NZC Rijeka održana je redovna izborna skupština.

Izveštaj o radu i provedenim aktivnostima za proteklo razdoblje podnio je dosadašnji predsjednik Želimir Novaković, dok je financijsko izvješće za isto razdoblje iznio Boris Petranović.

Skupštini je prisustvovalo trideset članova, koji su potvrdili mandat predsjedniku Želimiru Novakoviću te potpredsjednici Dušanki Bešlić na iduće četiri godine.

U predsjedništvo su izabrani Milivoj Nikolić, Nikola Lučić, Dušanka Bešlić, Luka Bešlić i Zoran Milović.

Nakon izbora predsjednika predstavljen je plan aktivnosti za buduće razdoblje.

CRONGORSKE LEGENDE KAO OGLEDALO DUHOVNE BAŠTINE I IDENTITETA

Tekst: Ana Radović-Kapor

U organizaciji Zajednice Crnogoraca Split i Matice crnogorske, u Splitu je 29. svibnja održana promocija antologije crnogorske narodne proze "Vilina gora", "Kad je sve zborilo", "Vatra samotvora" i "Potopno vrijeme" čini je priređivač istaknuti montenegrinac Radoje Radojević.

Uvodnom izlaganju Milica Radojičić Mikulić, predsjednica Zajednice, istakla je značaj ovakvih događanja za očuvanje i promicanje crnogorske kulturne baštine. U svom obraćanju naglasila je kako je ova promocija dio šire manifestacije "Dani crnogorske kulture", koja ima za cilj približiti bogatstvo narodnog stvaralaštva širem krugu publike i potaknuti interesovanje za kulturne i duhovne korijene crnogorskog naroda.

Na promociji ove jedinstvene antologije narodnih proznih priča sa crnogorskog tla, sudionici su govorili o višeslojnoj simbolici i kulturno-povijesnom značaju

narodnih legendi koje i danas oblikuju identitet Crne Gore.

Predsjednik Matice crnogorske Ivan Jovović podsjetio je da ova edicija predstavlja drugo, obnovljeno izdanje, budući da su prvi tomovi crnogorskih legendi, bajki, basni i narodnih kazivanja objavljeni još tokom sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog vijeka, ali su – kako je istaknuto – vremenom nepravedno potisnuti u zaborav, ponajviše zbog izostanka kontinuirane crnogorske kulturne politike.

– Kao institucija čiji je zadatak, u skladu sa zakonom i programskim načelima, očuvanje i afirmacija crnogorskog kulturnog identiteta, Matica crnogorska je prepoznala važnost da ovo izuzetno nasljeđe narodne proze ponovo učini dostupnom javnosti. Kvaliteta tih tekstova bez sumnje zaslužuje da zauzima središnje mjesto unutar nacionalne književnosti, što je i bio ključni motiv da ih

objavimo u savremenom izdanju – istaknuo je Jovović. Ivan Ivanović, generalni sekretar Matice crnogorske i jedan od urednika izdanja, naglasio je da ovaj izdavački poduhvat predstavlja poseban omaž braći Radojević, koji su, kako je istakao, dali nemjerljiv doprinos crnogorskoj kulturi, jeziku i jačanju nacionalnog identiteta.

– U predgovoru za zbirku Vilina gora, Radoje Radojević je zapisao da crnogorske narodne legende nesumnjivo posjeduju književnu vrijednost, te da one – kroz motiv, način kazivanja, jezik i stil – predstavljaju autentični umjetnički izraz života i duha crnogorskog naroda. Upravo to, dodao je Ivanović, potvrđuje da se u ovim antologijama ne čuva samo narodni jezik, već i nacionalni duh i vrijednosni sistem jednog naroda.

Podsjetio je i da su Radoje i Danilo Radojević duboko razumjeli važnost jezika kao jednog od temelja svake nacije, te da se njihovo promišljanje može sažeti u poznatoj misli Erice Hobsbawme: "Jezik je najbolji izraz nacionalnog duha."

Nela Savković-Vukčević, članica Matice, kulturološkinja i poznavateljica crnogorske narodne književnosti, podsjetila je da je prva antologija crnogorskih narodnih legendi objavljena tek 1971. godine, što jasno govori o dugom čekanju na – kako je istakla – "čin kulturnog samospoznaje".

Naglasila je i da nije slučajno upravo Radoje Radojević bio taj koji je preuzeo zadatak da priredi ovu antologiju:

– Radojević je začetnik savremene montenegrinistike i pripadnik generacije koja je, u vrijeme kada se crnogorski identitet još uvijek prikazivao kao sastavni dio srpskog nasljeđa, započela borbu za njegovo jasno prepoznavanje i afirmaciju. Sasvim je prirodno što je upravo on autor predgovora i pogovora ovom izdanju – istakla je Savković-Vukčević.

Govoreći o sadržaju samih legendi, podsjetila je na Radojevićev pregled njihovog povijesnog razvoja, u

kojem se ističe da korijeni crnogorskih legendi sežu sve do antike.

– Kroz ilirske, grčke, rimske i slovenske slojeve i prožimanja, nastajala je nova kulturna matrica, koja je oblikovala i materijalnu i duhovnu dimenziju crnogorskog identiteta. Legende o osnivanju Kotora, Budve i Ulcinja nastaju iz grčkih tradicija, a dolaskom Rimljana one se obogaćuju novim značenjima. Čak su i Iliri u svoje mitove unijeli iskustva suživota u raznolikim zajednicama – pojasnila je Savković-Vukčević.

Predsjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine u gradu Splitu dr.sc Ana Radović Kapor, koja je bila i moderatorica večeri, istakla je kako su bajke i basne neizostavan dio odrastanja i duhovne formacije svakog pojedinca.

– U djetinjstvu smo ih doživljavali kao čudesne i očaravajuće priče, ne sluteći da se iza tog osjećaja "divote" krije i mnogo dublja simbolika. Tek kasnije, otkrivamo da pridjev "divno" ima svoj korijen u imenu mitskog bića – Diva, indoeuropskog boga oca, poznatog kao Zeus Pater, Divos, Dyaus Pitar, odnosno Jupiter, čijoj moći i snazi se još uvijek divimo, rekla je Radović Kapor.

Dodala je da se tek s vremenom, kada počnemo uspoređivati bajke i basne među sobom, otvara prostor za dublje razumijevanje onoga što su nam te priče zapravo prenijele – slojeve vjerovanja, obrednih elemenata, arhetipskih obrazaca i kulturnih kodova koji su u njima utkani.

– U drugoj polovici 18. stoljeća počeo se razvijati ozbiljniji interes za narodno stvaralaštvo, dok je zora komparativne indoeuropske lingvistike u prvoj polovici 19. stoljeća dodatno podstakla istraživanja tih duboko ukorijenjenih slojeva – kazala je ona.

Radović Kapor je zaključila da upravo ovakve edicije i promocije pokazuju koliko je važno da se narodno stvaralaštvo ne promatra samo kao tradicija za djecu, već kao vrijedan dokument kolektivne memorije i refleksi duhovnog naslijeđa jednog naroda, koji s generacijom na generaciju nosi i oblikuje kulturni identitet.

Ova je promocija u Splitu nije samo osvjetlila ključne aspekte narodnog stvaralaštva i njegov značaj za oblikovanje crnogorskog identiteta, već je ujedno podsjetila na neprocjenjivu vrijednost usmene tradicije kao temelja kulturnog pamćenja. Priređivači i govornici, svaki iz svoje perspektive, ukazali su na to da su legende, bajke i narodne priče daleko više od pukog folklora – one su odraz duha, povijesti i vjerovanja naroda koji ih je stvorio i sačuvalao.

CRONGORSKE ZORE UZ PJESMU I ZAJEDNIŠTVO U SRCU SPLITA

Tekst: Ana Radović-Kapor

Povodom obilježavanja Dana Grada Splita i Dana Europe, u organizaciji Koordinacijskih vijeća i predstavnika nacionalnih manjina grada Splita, održana je trinaesta po redu kulturna manifestacija "Dom je tamo gdje je pjesma".

Središnja svečanost održana je u prepunoj dvorani Hrvatskog doma. Ova jedinstvena večer okupila je pripadnike različitih nacionalnih manjina koje žive u Splitu, a kroz glazbu, pjesmu i ples predstavili su bogatstvo svojih kulturnih identiteta.

U programu je i ove godine, tradicionalno, sudjelovao crnogorski zbor "Crnogorske zore", koji je izveo tri pjesme iz crnogorske glazbene baštine. Njihov nastup bio je snažan i emotivan podsjetnik na ljepotu crnogorske pjesme i važnost očuvanja jezika i tradicije u iseljeničkim zajednicama.

Zajedničkim nastupima svi izvođači dali su doprinos promociji kulture mira, međusobnog uvažavanja i suživota, što je bila i najvažnija poruka ove manifestacije.

DAN NEOVISNOSTI CRNE GORE OBILJEŽEN U SPLITU

Tekst: Ana Radović-Kapor

Zajednica Crnogoraca Split (ZCS) i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Splita proslavili su 14. svibnja Dan neovisnosti Crne Gore u prostorijama ZCS-a u Vukovarskoj 59.

Program je otvorio zbor ZCS-a "Crnogorske zore", koji je pod vodstvom Helene Šuper izveo šest tradicionalnih crnogorskih pjesama.

Središnji dio večeri bio je posvećen monografiji "Baštinci i potomci Crnogoraca u Hrvatskoj" dr. sc. Save Bogdanovića. O knjizi su govorili autor i urednik dr. sc. Šime Pilić, istaknuvši demografski i kulturni značaj istraživanja čiji se podaci prvi put sustavno bave nasljeđem mladih generacija crnogorskoga podrijetla u Hrvatskoj.

Uz članove Zajednice i gradske goste, svečanosti su se pridružili i predstavnici drugih nacionalnih manjina Splita. Druženje se nastavilo u neformalnom tonu, uz razgovore o knjizi i budućim kulturnim projektima.

SJEĆANJE NA MARINKA MIJOVIĆA

Tekst: Ivo Mijo Andrić

Napustio nas je Marinko Mijović, crnogorsko-hrvatski pisac, velikan aforističkog stvaralaštva, pisac koji je duže od pola stoljeća uveseljavao ljude vedrim dosjetkama i mudrim mislima, kakve su u antička vremena zapisivali poznati grčki filozofi. Umro je 1. lipnja ove godine, u devedesettrećoj godini časnog života, u jednom staračkom domu u Puli.

Marinko Mijović rođen je 1933. godine u Plavu, živopisnom crnogorskom gradiću smještenom uz Plavsko jezero. Tu je proveo djetinjstvo i ranu mladost, a onda je otišao izvršavati dalje školske i radne obaveze u drugim sredinama bivše Jugoslavije. Najveći dio života proveo je u Puli, gdje je zasnovao porodicu i dočekao zasluženu mirovinu. Nakon umirovljenja aktivno se posvetio pisanju aforizama, epigrama i kratkih misli, koje je objavljivao u listovima, časopisima i elektronskim medijima. Većina njegovog bogatog književnog stvaralaštva publicirana je u autorskim i koautorskim knjigama, almanasima, zbornicima i antologijama kod nas i u svijetu. Bio je jedan od najpoznatijih aforista čiji su radovi redovno uvrštavani u hrvatske, crnogorske, balkanske i evropske zbornike i antologije.

U deset pojedinačnih autorskih knjiga objavio je više od 7000 aforizama, epigrama i drugih kratkih mudrih misli o životu, ljudima, društvenim pojavama i problemima koji su nas pratili i prate u dvadesetom i dvadesetprvom stoljeću. Sve je to vrijedni Marinko pažljivo promatrao, duboko promišljao i bilježio u svoj stvaralački notes, a onda pretakao u knjige dojmljivog sadržaja, koje čitaju i čitat će generacije ljubitelja vedre, mudre i dubokoumne misli.

Posljednja jedanaesta koautorska knjiga u tom sjajnom nizu je naša zajednička zbirka aforizama objavljena u decembru 2023. godine pod dvostrukim simboličkim autobiografskim i numeričkim naslovom "POSLIJE KRIZE 1933 – REZOLUTNO DOBA 1948 –". Knjiga je promovirana 2024. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu. Od velikana aforističke misli Marinka Mijovića, opraštamo se sa dva izabrana buketa njegovih

aforizama i humorističko-satiričnih misli:

IZBOR IZ DESET AUTORSKIH KNJIGA:

I iskra nade rastjeruje mrak.

***

Put mu je bio trnovit, ali su drugi išli pred njim.

***

Najbolje je ne govoriti o najgorem.

***

Na kraju svi krivimo loš početak.

***

Ostavite nas na miru, dok pričamo o ratu.

***

Slobodi ne treba oružana pratnja.

***

Mozgovi odlaze, prazne glave ostaju.

***

Narod se opametio. Zato neki lude.

***

Dimnjaka sve manje, a zagađenja sve više.

***

Zakoni se mijenjaju, rupe ostaju.

***

Obilježite put kojim se dolazi k sebi.

***

Slijepa ljubav traje dok se ne progleda.

***

Problemi se rađaju i iz jalovog stanja.

***

Čekić udara i kad nije ukršten sa srpom.

***

Dobro ljudi nikad ne mogu postati ludo dobri.

***

Koga uhvate u laži, drže ga u šaci.

***

IZBOR IZ KOAUTORSKOG DVOKNJIŽJA: POSLIJE KRIZE 1933. - (Digitalne knjige, Zagreb, 2023.)

Svemu rastu cijene, osim praznim obećanjima.

***

Nekome je i malo dosta, a nekome nimalo nije dosta.

***

Funkcioner je onaj kome mozak ne funkcionira.

***

Prazna glava i praznovjernost se nadopunjuju.

***

Usukao se otkad nije zasukao rukave.

***

Novac je mina koja ruši međuljudske odnose.

***

Svi su izgledi da nam političari pokvare ugled.

***

(Pri)silno napredujemo.

***

Preci su se borili protiv lanaca kojima se danas vežemo.

***

Vanjski neprijatelj je najopasniji kada dođe iznutra.

***

Čuvajmo se prijatelja koji su u službi neprijatelja.

***

Teže je izaći iz Balkana, nego ući u Evropu.

***

Njihov mrak nekima osvjetljava put.

***

Kod nas su i zviždači izviždani.

***

Bolje je da dignu ruke od nas, nego na nas.

***

Ljudi plitke pameti lako zabrazde duboko.

Tamo gdje svi prijete, nitko se više ne plaši.

***

Amerika zamijesila, Evropa ispekla, Balkan proguta.

***

Što je glava praznija, to je mržnje punija.

***

Za otkucavanje ljudi, dobio je sat s posvetom.

***

Ima sudaca koji istjeruju pravdu iz sudnice.

***

Kredit ga je načeo, a kamate dokrajčile.

***

U krađu je spas

MIHAJLO ŠKOKO - MIČEL (1942 - 2025)

Tekst: Miodrag Popović

Kada je smrt u pitanju, nikada nije pravo vrijeme; uvijek te iznenadi kada umre netko poznat i blizak.

Dana **03. 06. 2025.** napustio nas je **Mihajlo Škoko** – naš **Mičel**, kako smo ga zvali. Znali smo da ima zdravstvenih problema i da nije najbolje, ali opet nije bio toliko loše da bismo očekivali ovakav ishod. Bez obzira na to što je za tri tjedna trebao navršiti 83 godine – netko će reći lijepe godine – svi smo ostali iznenađeni, pogotovo jer je mnogo značio našem selu; misliš da će takav čovjek uvijek biti tu s nama. Ali eto, sudbina – došao

je njegov čas.

Rođen je u Peroju 1942. godine, od oca Nikole i majke Jovanke. Rastući u ratnim i poratnim godinama, s trima sestrama – Anđom, Milkom i Maricom – sigurno mu nije bilo lako. Rođen u fašističkoj Italiji, koja je mijenjala slavenska imena, ostao je zauvijek **Mičel**, od talijanskoga *Michele*. Loša vremena stvaraju najbolje ljude. Odrastao je u Peroju, tada homogenoj, kompaktnoj i pomalo zatvorenoj sredini, bez vanjskih utjecaja, gdje se govorilo isključivo – kako mi kažemo – "po peroj-

ski". Ondje je naučio privrženost obitelji i zajednici. Nakon škole, vrlo mlad osjetio je potrebu da nešto sam poduzme ako želi ostvariti ciljeve.

Sa skupinom zanesenjaka 1961. osniva **NK Sloga** iz Fažane (današnju NK Mladost), a 1964. i **NK Peroj**. U oba kluba igrao je zadnjega igrača – beskompromisnoga komandira obrane koji postavlja svakoga na svoje mjesto. Takav je bio čitav život – organizator, vizionar, lider.

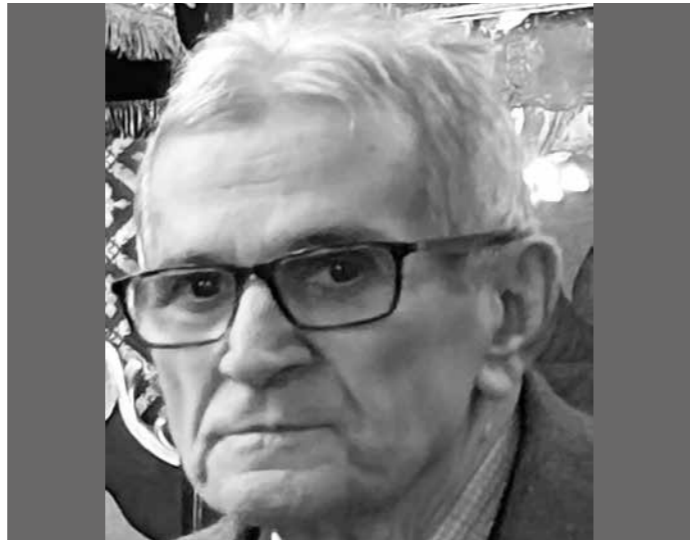
Godine 1966. ženi ljubav života, Nadu Draković. Nakon rođenja sina Nikole odlaze na privremeni rad u Njemačku, gdje se rađa i kći Melita. Poslije deset godina vraćaju se u Peroj, grade kuću i nastavljaju život u selu koje su oboje neizmerno voljeli. Sedamdesetih je u Peroju osnovano Dobrovoljno vatrogasno društvo, čiji je jedan od osnivača i kasnije dugogodišnji zapovjednik bio Mišel. Kao i svi Perojci, bavio se poljoprivredom, uzgajao vrhunsko vino i maslinovo ulje; do prije koju godinu moglo ga se vidjeti na traktoru kako se vraća iz maslinika ili vinograda. Dugo je radio i u komercijali, odakle je otišao u mirovinu.

Posvećen je bio obitelji – supruzi, sinu i kćeri – a kasnije unucima **Mihajlu**, **Kevinu** i **Alekseju**, koji su mu bili velika radost i koji su obožavali deda Mića i babu Nadu.

Godine 1990. potpisana je povelja o pobratimstvu Mjesne zajednice Peroj i MZ "Jedinstvo" iz Podgorice; veze su se nakratko prekinule, ali su obnovljene. 2001. Mihajlo i tetka Nada, uz pomoć nekolicine Perojaca, osnivaju **Društvo perojskih Crnogoraca "Peroj 1657"**, ključno za očuvanje identiteta u poratnom vremenu. Kao predsjednik Društva angažirao se u njegovu radu i nabavljao sve potrebno za njegovo funkcioniranje, uključujući crnogorske narodne nošnje u kojima naši izvođači nastupaju diljem Istre, Hrvatske, Slovenije pa i Crne Gore.

Uz rad Društva danas imamo "Dom DPC-a", Zavičajni muzej, folklornu, pjevačku, duhovnu i sportsku sekciju, Sekciju za očuvanje kulturno-povijesne baštine, CD sa 13 starih perojskih pjesama, biblioteku "Njegoš" te redovito obilježavanje godišnjice doseljenja Crnogoraca u Peroj. Za 350. obljetnicu doseljenja tiskana je monografija **"Peroj – Crnogorci u Peroju 1657.–2007."** na tisuću stranica. Velika je čast bila kad je delegaciju Društva, predvođenu Mihajlom, primio predsjednik Crne Gore Filip Vujanović.

Ne možemo govoriti o Mišelu, a ne spomenuti tetu Nadu – njegovu smireniju polovicu. Sve što smo rekli o njemu, uvijek je podupirala ona.

Zbog svega što su učinili, Mihajlo i Nada za života su si podignuli spomenik: postavili su temelje Društva i uspostavili kontakte čije plodove uživamo danas, a ljubav prema Peroju prenijeli su na djecu i unuke. Mišel je bio lider Društva u svakom smislu: povesti pjesmu, našaliti se, razgovarati – uvijek spreman. Zgodan čovjek, čak i u starosti; naizgled strog i ozbiljan, u sljedećem trenutku nasmijan i vedar – vrlo karakterna osoba.

Svi koji su ga poznavali u Peroju, širom Istre i izvan granica Hrvatske, znali su ga kao pravednog, poštenog i odlučnog čovjeka, britkog i nepopustljivog sugovornika kad je trebalo braniti uvjerenja i principe. Stariji kažu da je takav bio i kao igrač – strog, ali pravedan. Svojim osobinama ulijevao je povjerenje i bio neupitan autoritet; imao je plemenite i odvažne crte lica "kao da je jučer došao iz Crne Gore" – ono nešto s čime se rodiš, a zove se *čojstvo*.

Godine 2016., narušena zdravlja, povlači se s mjesta predsjednika Društva, iako je za sve nas ostao doživotni predsjednik. Nakon smrti voljene supruge iste godine, povukao se u sebe; i uz veliku podršku djece i unuka vidjelo se da kopni, premda je postao i prađed malom Noi, što mu je donosilo radost. Povremeno bi se pojavio na sastancima, ali sve rjeđe.

Mišel je za mene predstavljao duh stare Peroje: ponosnih i prkosnih ljudi koji su 368 godina opstali kao jedino selo drukčije od svih u Istri – po govoru, vjeri, pismu i običajima – a opet u dobrim odnosima sa susjedima. Bio je institucija. Njegov odlazak nenadoknadiv je gubitak za neutješnu obitelj, ali i za sve koji su ga poznavali; obilježio je eru u dugoj povijesti Peroja.

Dragi Mišel, hvala ti na svemu. Neka ti je laka naša perojska zemlja. Vječna pamjat.

Kako bi rekao Njegoš:

Imao se rašta i roditi.

POLITIČKA ČUDA IZRAVNE DEMOKRACIJE

(prilog razumijevanju "srpskog proljeća" 2024/25)

Tekst: Dragutin Lalović

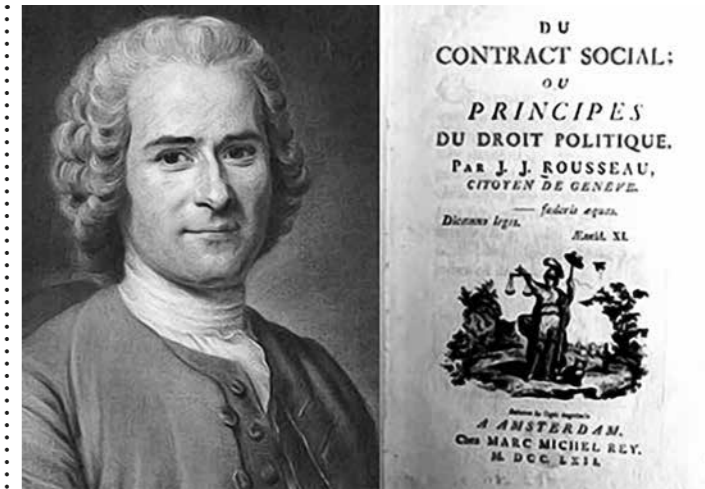
Kukavni robovi smiju se s porugom riječi sloboda
Jean-Jacques Rousseau, *Društveni ugovor* (III, 12)

Prema radanju studentskog pokreta

Nakon niza antirežimskih prosvjeda u srpskom društvu proteklih godina, koji su načeli ali ne i uzdrnali režim personalizirane političke moći, na društvenoj se sceni krajem prošle godine na opće iznenađenje pojavljuje posve nov politički i društveni subjekt, koji će oko sebe kristalizirati i objediniti društvene energije nemirenja s postojećim stanjem.

Prosvjede su, očekivano, u studenome 2024. inicijalno pokrenuli ojađeni, ogorčeni i bijesni građani Novog Sada, kada su, na čelu s opozicionim političarima, na masovnim prosvjednim skupovima zahtijevali od nadležnog tužiteljstva da pokrene krivični postupak protiv odgovornih za pogibiju 14 (a kasnije 16) ljudi, kojima se tek prije nekoliko mjeseci obnovljena nadstrešnica na zgradi novosadskoga željezničkog kolodvora sručila na glavu 1. studenoga 2024., u 11.52. Početni gnjev iskazan u poruci "Ruke su vam krvave!" ustupio je postupno primat dostojanstvenom mirnodopskom prkosu, koji se izrazio – otada do današnjih dana – masovnim tihim odavanjem počte žrtvama te tragedije. Smisao te komemorativne tišine, koja se proširila diljem zemlje, nikom nije mogao izmaknuti, bio je to kolektivni vapaj za pravdom, u osviještenoj opasnosti od do srži korumpiranog režima, koji ugrožava i sam život svojih građana (potresnim riječima Novosađanke Ksenije Čačić s jednog prosvjeda: "svi smo mi pod nadstrešnicom").

Nije zgorega naglasiti da su prosvjedi, koji će postupno prerasti u narodnu pobunu, počeli ne u Beogradu, nego u glavnom gradu Vojvodine, među građanima mentalitetski najtrpeljivijim prema političkoj vlasti, od kojih se po stereotipu očekuje da pognu šiju i pred najočitijim kršenjima svojih ljudskih i građanskih prava. U zemlji ekstremno centralizirane političke moći, vojvođanski inicijalni građanski bunt bio je neodoljiv impuls za razvijanje građanske solidarnosti diljem srpskog društva,

u različitim slojevima, gradovima i regijama.

Odazivajući se tim impulsu, studenti svih (!) srpskih državnih univerziteta, programski i organizacijski su se uzdigli do samosvjesnog javnog aktera, koji je u cijelosti promijenio samu javnu scenu i dinamiku političkog procesa.

Kako su to postigli?

Izravna demokracija kao politički oblik studentske intersubjektivne autonomije

Mladi akademski građani Srbije samosvjesno i smjelo su se odlučili za veoma sofisticiran kolektivni oblik raspravljanja i odlučivanja, koji su nazvali "plenumskom demokracijom". Na svim pobunjenim visokoškolskim ustanovama (kao i u mnogim srednjim školama, čak) uspostavili su plenum kao forume izravne demokracije, na kojima se sve odluke donose bez ikakvog delegiranja ovlaštenja na bilo kakve predstavnike. Neka nas ne zavara samo ime "plenumi" (mogli su se zvati i skupštine ili zborovi), riječ je o tipu čiste demokracije, za koji je znano da je pravedan, ali je jedva zamislivo da može biti i djelotvoran način odlučivanja i djelovanja. Prigovori protiv neposredne demokracije odavno su dobro znani: prijete joj opasnosti od tiranije većine, od frakcija i dominacije demagoga, od sporosti i oklijevanja u odlučivanju, od nediscipline u provedbi odluka. Čak je i Rousseau smatrao da je demokracija oblik vladavine

koji je moguć samo za narod čistih pravednika ("narod bogova"), zato što je to "gouvernement sans gouvernement", dakle vladavina koja nije vladavina (jer je bez prinude), pa kao takva među ljudima takvima kakvi jesu i nije moguća.

Stoga je prvorazredan spoznajni izazov razumjeti kako je moguće da ti plenumi tako uspješno funkcioniraju. Kako se ne zapitati odakle mladim ljudima bez ikakvog političkog iskustva znanje i sposobnost da svladaju probleme kao što su utvrđivanje kvoruma, izbor moderatora i organizacija rasprave, pravo na repliku ili replike, kako spriječiti svađe i frakcijska grupiranja, tko i kako iznosi završnu riječ, kako osigurati jednodušnost u donošenju i disciplinu u provedbi odluka?

Nedugo nakon što su studenti blokirali svoje fakultete i počeli djelovati u obliku demokratskih plenuma, slavo-dobitno je s režimske strane uzvraćeno da je riječ o podlom utjecaju i kobnom preuzimanju političkog modela zagrebačkih studenata. Ni minimalnom političkom inteligencijom opterećena Ana Brnabić javno je mahala svojim otkrićem knjižice *Blokadna kuharica* (ukupno 71 str.), kao krunskim dokazom paklene urote iz "ustaške kuhinje". A s najvišeg je mjesta pala i stupidna denuncijacija srpskih studenata kao "boljševičkih plenumaša".

Nisam još naišao ni na kakvu konkretnu analizu kako doista funkcioniraju plenumi srpskih studenata (i srednjoškola), u čisto tehničkom smislu. Bilo bi zacijelo veoma instruktivno istražiti u čemu su se srpski plenumi oslonili na iskustvo plenumske demokracije hrvatskih studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu (koji su u proljeće 2009. blokirali nastavni proces na svojoj instituciji). Naime, u samoj knjižici *Blokadna kuharica* mogu se naći veoma konkretni praktični savjeti koji olakšavaju plenumsko izravnodemokratsko raspravljanje i odlučivanje. U takve savjete spadaju, primjerice, "pravilo da se može govoriti samo u mikrofon čime se kod sudionika stvara navika da ne upadaju u riječ, nego da čekaju dolazak mikrofona. Pokazalo se da korištenje mikrofona ima pozitivan učinak na tok i način odvijanja diskusija na plenumu"; ili pak "važna inovacija" da se zapisnik projicira na zid dvorane, "svi ga promatraju na zidu dvorane čime se unaprijed otklanja mogućnost samovoljne zapisničarâ" (str. 29).

Da spomenemo još jedan praktičan savjet: kada se neko pitanje nije moglo raspraviti u potpunosti na plenumu, uvedene su "radne grupe koje se bave pojedinačnim pitanjima. Sastanci su radnih grupa uvijek unaprijed oglašeni i na njih su pozvani svi zainteresirani" (str. 30).

Posebnu pozornost zaslužuje problem koji je imanentan demokraciji kao takvoj, a očituje se u

"komparativnoj prednosti govornički sposobnijih i glasnijih". Autori zagrebačkoga praktičnog priručnika za funkcioniranje plenuma priznaju: "Treba iskreno reći da tom problemu nismo doskočili i da je jedino rješenje neprestano pozivanje na odgovornost onih koji češće govore da se suzdrže od ponavljanja i privatiziranja plenumskog vremena". Djelomično rješenje ili barem ublažavanje tog problema predstavljale su "plenumske radne grupe ... u kojima se moglo u manjim skupinama vježbati i javni nastup i toleranciju spram drukčijih, a time doprinijeti i grupnoj koheziji". Funkcioniranje radnih grupa kao plenumskih savjetodavnih organa pokazalo se "izvrsnom nadopunom plenumskih zasjedanja" (str. 30).

Ostavimo po strani niz praktičnih savjeta u pogledu tehničkog funkcioniranja plenumskog odlučivanja (izbor i funkcije moderatora, zapisničara, glasnogovornika, utvrđivanje i izglasavanje zaključaka, i sl.), i zapitajmo se jesu li srpski studenti uspjeli učinkovitije od svojih zagrebačkih kolega suzbijati, ili čak suzbiti opasnost od "liderstva i autoritarnosti". Sudeći po istupima studenata, u srpskim slobodnim medijima (na javnom tv servisu nisu bili pozivani), u kojima se nije izdvojio nijedan akter kao neki povlašteni glasnogovornik, nego su se studenti stalno izmjenjivali, opasnost je veoma uspješno otklonjena.

Vrhunac demokratske samosvijesti zagrebačkih "plenumaša" nedvojbeno je u zaključnoj poanti, koja u koketiranju s profetskom intonacijom *Komunističkog manifesta*, glasi: "Gdje predstavnička demokracija ne ispunjava svoja obećanja, direktnodemokratsko odlučivanje postaje čuvarom i podsjetnikom njezina fundamentalnog smisla – bauk koji ne prestaje kružiti" (str. 71).

No principijelno bi bilo važno usporediti demokratsko samorazumijevanje srpskih studenata o smislu plenumske demokracije s iskustvom zagrebačkih studenata, koji su u svojoj knjižici na pitanje "što je to plenum?", ovako odgovorili:

"Plenum postoji jedino u trenucima kad članovi određenog kolektiva sudjeluju na općem sastanku koji nazivamo plenumom. Ne postoje članovi plenuma nego samo sudionici plenuma. Izvan tog čina zajedničkog okupljanja, raspravljanja i odlučivanja plenum zapravo ne postoji. On nije formalno tijelo poput parlamenta sa svojom zgradom i svojim zaposlenicima – plenum ne konstituira kolektiv, kolektiv konstituira plenum (vidi:

Studenti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, *Blokadna kuharica ili kako je izgledala blokada Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, Centar za anarhističke studije, 2009, str. 31, istaknuo – D.L.; vidi i srpsko izdanje: *Blokadni kuvar: recepti za uspješnu blokadu*, Centar za liberaterske studije, Beograd, 2011).

Ako, međutim, uvažimo da se u srpskom slučaju može govoriti o tome da se kroz njihov izravnodemokratski način raspravljanja i odlučivanja u plenumima obrazovao samosvjesni studentski *demos*, tada valja zaključiti kako nije kolektiv konstituirao plenum, nego je upravo obrnuto: *plenum je konstituirao kolektivni intersubjektivni identitet mladih akademskih građana*. Kao da slijede veliku pouku revolucionarnih radničkih savjeta, čije je iskustvo Rosa Luxemburg dojmljivo izrazila u ključnoj tezi da "dobra organizacija ne prethodi djelovanju, nego je njegov proizvod", da "se organizaciju revolucionarnog djelovanja može i mora naučiti u samoj revoluciji, kao što se i plivanje može naučiti samo u vodi", da revolucije nitko nije "stvorio" nego izbijaju "spontano". Bio je to studentski odgovor na prastaru mudrost da nema demokracije bez demokrate, a da demokrate ne može biti ako nema demokracije, što je bio dokaz da demokracija uopće i nije moguća (dakle, da bi demokracija bila moguća, građani bi prije demokracije morali biti ono što će tek postati u demokraciji). U našem slučaju, očito je da su nominalno akademski građani doista postali djelatnim građanima tek kroz iskustvo plenumske demokracije. Plenumi su znalački depersonalizirali svoj kolektivni subjektivitet i afirmirali jednakost u slobodi svakog pojedinačnog studenta kao sukreatora kolektivnog autoriteta plenuma kao javne institucije. Izbjegnuta je stalno prijeteća opasnost da se izdvoje vođe, a da se kolektiviteti reduciraju na mase pukih sljedbenika. Time je znatno ublažena, iako ne i posve isključena, izloženost režimskim opakim manipulacijama, ucjenama i koruptivnim mamcima.

Silna privlačnost plenumskog oblika samoorganiziranja pokazuje se i u činjenici da su ga prigrlili i srednjoškolci, pridruživši se studentima u blokadi svojih škola. U jednoj od popularnih tv emisija "Mentalno razgibavanje", mogli smo čuti veoma upečatljivo svjedočanstvo beogradskog gimnazijalca o njegovu plenumskom iskustvu. Najprije je istaknuo da su tek postupno svladali takav oblik dogovaranja i odlučivanja, koji se isprva činio prilično dugim i napornim, eda bi svi mogli doći do izražaja. No ubrzo su naučili i usvojili osnovno pravilo da se u plenumima uče kako da slušaju jedni druge, kako da otklone iskušenja demagoškog nadvikivanja i da striktno poštuju pravo svakog da slobodno iznese

svoje mišljenje. Demokratski je oblik razvio kod svih duh radosnog samopoštovanja, jer su uspjeli postići da "nitko sa plenuma ne ode nezadovoljan".

Ako su praktične poteškoće u funkcioniranju jednoga fakultetskog plenuma već dovoljno složene, možemo samo zamisliti kakve sve poteškoće iskrsavaju u koordinaciji svih fakultetskih plenuma (ukupno: oko 70) ne samo u sklopu jednoga, nego svih srpskih univerziteta. Iskustvo je pokazalo da je ta koordinacija uzorno postignuta, što znači da počiva na čvrstim temeljima studentske uzajamnosti, međusobnog povjerenja i solidarnosti, kao i na konsenzusu o ciljevima kojima se teži.

U tom smislu, uspjeh je plenumske izravne demokracije ravan političkom čudu. Da ne bi tim čudom bili previše impresionirani, a nesposobni da ga pojme, brojni su inače lucidni analitičari skeptično zaključili da tu "nisu čista posla", da iza naivnih i nezrelih studenata mora da se skrivaju neki previjani lisci iz političkoobavještajnog miljea ili iz političke opozicije ili barem neki profesorski znalci tajni političkog umijeća. Tome skepticizmu nasuprot, valja jednostavno kazati da takvih političkih lisaca i znalaca tajni izravne demokracije nigdje nema, a najmanje u obavještajnim agencijama. Ne iznenađuje da je režim u sebi svojstvenom denuncijantskom duhu optužio strane obavještajne službe da vuku konce studentske bune, konkretno optužujući u tipično šovinističkom stilu hrvatsku obavještajnu službu, zbog čega su pobunjeni studenti počašćeni nebuloznim etiketama "ustaša" i "stranih plaćenika".

Prave dimenzije političkog čuda izravne plenumske demokracije očituju se u dostignuću bez presedana: studentskom plenumskom autoritetu zdušno se priklonila i s velikim uvažavanjem poklonila cijela akademska zajednica, znanstvena vijeća i uprave svih fakulteta u blokadi, a na kraju i rektorati svih državnih univerziteta! U ogromnoj većini, profesorski je korpus solidarno podržao svoje studente, pa je studentski pokret prerastao u institucionalizaciju pobunjenih univerziteta. Slijedeći svoje studente kao predvodnike u borbi za pravnu državu i vladavinu prava, njihovi su profesori također pronašli svoju građansku dušu i hrabrost da se opru sirenskim pozivima lukavog samodršca, koji ih je mamio na tobožnji dijalog, ne bi li zajedničkim snagama urazumili studente da se smire i vrate redovnim studijskim obvezama. Rektori su mu odgovorili dostojanstveno kao akademski građani, baš kao i njihovi studenti, da nemaju o čemu s njime da razgovaraju, jer da *nije nadležan za ispunjenje zahtjeva, koji više nisu samo studentski, nego su zahtjevi pobunjenih univerziteta*.

Godinama građani kult ličnosti svenadležnoga, sve-

mudroga i svemoćnog providencijalnog državnika bio je do temelja uzdrman, strahopoštovanje pokornih i zaluđenih podanika prema voždu ustupilo je mjesto prkosnoj građanskoj neposlušnosti prema raskrinkanom samodršcu.

Borbeno zajedništvo mladih i starijih akademskih građana bio je silan, upravo neodoljiv, iskorak u ozbiljenju "slobode od straha" i gradnji novog povjerenja među dojučerašnjim apatičnim podanicima prepuštenim na milost i nemilost neodgovorne bezakonske vlasti.

Studentski ustavobraniteljski pokret

Još je u ranoj fazi studentske pobune, naš reporter veoma upečatljivo zaključio o karakteru "nove srpske revolucije": "Studenstki bunt pretvorio se u građanski bijes, građanski bijes u generalni štrajk, kulminiralo je sve nekidan rušenjem srpske vlade. Šibica je upaljena. Prosvjedi su sada planuli kao požar, ljudi su ustali i protestiraju u više od 130 gradova i naselja" (vidi Filip Pavić, "U srcu nove srpske revolucije", "Magazin", *Jutarnji list*, 1. veljače 2025, str. 19).

Opis je upečatljiv, ali promašuje osnovnu političku

taktiku studentskog prosvjednog djelovanja. Naime, nije se studentski bunt pretvorio u građanski bijes, nisu studenti zapalili požar i podjarili mase. Naprotiv, požare su rasplamsavale same vlasti ideološkim denuncijacijama i golim nasiljem prema pobunjenim studentima. Što su studenti dobro shvatili i odgovorno proveli zadaću obuzdavanja i smirivanja opravdanog gnjeva građana duboko nezadovoljnih opakim kriminalno-koruptivnim režimom. Ne obazirući se na stalne, svakodnevne i grube provokacije samodršca i njegovih političkih i medijskih pobočnika, koji su prijetili opasnim sukobima, studenti su se s iznimnom hladnokrvnošću i disciplinom držali svoje veoma promišljene taktike dosljedno gandijevskih, nenasilnih masovnih prosvjeda. O tome impresivno svjedoči prvi masovni miting studenata i građana održan u Beogradu, 22. prosinca 2024, koji je okupio preko 100.000 ljudi, koji su u posvemašnjoj tišini odali poštu ubijenima ispod nadstrešnice i time bez riječi rječito poručili da studentski zahtjevi za sudsko procesuiranje odgovornih nisu ispunjeni. Ugledni srpski analitičar ocjenjuje: "Divan je bio miting studenata i naroda u Beogradu 22. decembra 2024. godine... Miting će svojom veličinom i ubedljivim nastupom studenata

biti zapamćen kao istorijski. Možda će sledeći biti još veći". Možemo se s njime suglasiti i kada zamijećuje: "Zbunio se i Vučić i patrijarh Perić. Umesto da i oni ćute, oni su progovorili. A niko od njih to nije zahtevao. I upali su u zamku. Uopšte nisu primetili da su ih studenti preskočili" (vidi Dragan Veselinov, "Da li režim u Beogradu pada, a sa njim i iredenta u Podgorici?", *Pobjeda*, 29.12.2024).

Malo je reći da je autokrat bio zbunjen studentskom i narodnom komemorativnom šutnjom na tome uistinu povijesnom mitingu. Skup je zapravo od njega tražio da zašuti i razmisli, ako ikako može. Šutjeti nije uzmogao, ali je ipak frivolno obećao da će razmisliti, tvrdeći da je shvatio kako tako veliko okupljanje predstavlja poruku "da se moramo promijeniti".

Studenti su taštog i osvetoljubovog samodršca ujeli za srce svojom odlučnom i promišljenom porukom koju su posprdno iskazali prkosnim sloganom "NISI NADLEŽAN". Majstorska strateška inovacija studentske plenumske kolektivne pameti da se striktnim pozivanjem na Ustav zaobiđe ustavno nenadležna institucija predsjednika Republike i usput sruši fantomska institucija Vlade Republike Srbije.

S krajnjom su se elegancijom uspješno riješili manipulativnih kombinacija i trulih kompromisa s autokratom i njegovom kućnom poslugom u fingiranoj vladi. Odlučili su da se striktno ograniče i usredotoče na revandikacijsku politiku, na zahtjeve upućene nadležnim institucijama (javnom tužiteljstvu i sudstvu u cjelini) da neodgodivo, transparentno i odgovorno provedu postupak utvrđivanja krivične odgovornosti i kažnjavanje krivaca za pad nadstrešnice na zgradi željezničkog kolodvora u Novom Sadu. A blokadom svojih fakulteta i uličnim prosvjedima organizirali su i proveli stalne javne pritiske na nadležne institucije da "rade svoj posao". U tome upravo ustavobraniteljskom pokretu oslobađanja zarobljenih pravosudnih institucija, u ime vladavine prava i zakona, valja vidjeti suštinu političkog samorazumijevanja i slobodarskih akcija studentskih prosvjeda, koji mjesecima svojim javnim zahtjevima s toliko strpljenja, istrajnosti, hrabrosti i pameti uspješno pletu gustu mrežu oko samodršca. Umjesto da ga izravno politički ruše, jer je u svojim rukama protuustavno i nelegitimno uzurpirao svu političku moć, svojim su programatskim zahtjevima i masovnim akcijama stalno jačali javni pritisak na predsjednika Republike Srbije da se svede u ustavne okvire i nadležnosti njegove funkcije, u zemlji nominalno parlamentarne demokracije. Suočen s takvim striktno ustavobraniteljskim zahtjevima da se oslobode zarobljene institucije države (prvenstveno

pravosuđe), *uzurpator svih grana vlasti otvoreno odbija da bude (samo) predsjednik Republike*.

Umjesto epiloga – prilog obnovi republikanskog duha demokracije

Postupno je postajalo sve jasnije sve većem broju nezadovoljnih, frustriranih i ljutih građana da se do kraja mora pojačati politički pritisak radi ozbiljenja zahtjeva za oslobađanjem državnih institucija da bi mogle racionalno i učinkovito funkcionirati u skladu s ustavom i zakonima. Koliko god takvi pravni zahtjevi bili samorazumljivi i općeprihvatljivi za iole samosvjesnog građanina, na razini ustavnih vrijednosti, ipak se nameće praktična dvojba je li uopće moguće postići da pravna država profunkcionira u zemlji u kojoj pravosuđe nikad nije bilo doista autonomno i kompetentno, da bi se usudilo suditi striktno prema zakonu?

Nadasve je poučno višemjesečno javno odmjeravanje snaga i nerava između studenata i samodršca. Što je autokrat bio iracionalniji, beskrupulozniji i sluđeniji, s jedne, to su studenti bili sve inovativniji, duhovitiji i razboritiji, s druge strane.

Inicijativa u tome šahovskom odmjeravanju snaga, premda su igrali crnim figurama, bila je na strani studenata, čiji je pokret prerastao sveučilišne okvire i poprimio razmjere masovne narodne pobune. Serijom velikih mitinga, od Novog Sada, preko Kragujevca i Niša, do Beograda, studenti su jačali svoju političku moć, kao moć udruženih slobodnih građana, nasuprot sve slabijoj sili samodršca i njegova poljuljanog režima.

Otac moderne republikanske ideje, Jean-Jacques Rousseau, zacijelo bi iskustvo studentske izravne demokracije ocijenio dragocjenim prilogom svojoj temeljnoj praktičnoj političkoj maksimi da "po onome što se dogodilo razmotrimo što se može učiniti". Time je nezaboravno dokazivao da "okupljen" ili "suveren" narod nije nikakva tlapnja (na primjeru rimske republike: "budući da je postojala, znači da je i moguća").

Pa kada razmišljamo o dosezima izravne demokracije na primjeru slobodarskog studentskog pokreta u Srbiji, posve jedinstvenog u današnjoj nominalno demokratskoj Europi, kako ne dobaciti kvazielitističkim skepticima koji bez imalo dobre volje omalovažavaju "plenumsku demokraciju", sjajno upozorenje velikog Ženevljanina: "Granice mogućeg u stvarima morala nisu tako uske kao što mi mislimo. Skučuju ih naše slabosti, poroci, predrasude. Niske duše ne vjeruju u velike ljude. *Kukakvni robovi smiju se s porugom riječi sloboda*" (vidi *Društveni ugovor*, III, 12; osim riječi "sloboda", sve istaknuo – D.L.).

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Japraci od raštanja

Sastojci:

- raštanj.....kilogram
- juneće meso.....600 g
- crni luk.....200 g
- so.....20 g
- biber.....10 g
- riža.....100 g
- suvo meso.....500 g
- ulje.....150 g
- kisjelo mlijeko.....3 dl
- jaja

Priprema:

Raštanj oprati, blanširati i odstraniti peteljke. Juneće meso sitno isjeckati ili samljeti. Crni luk sitno isjeckati, izdinstati na masnoći, dodati meso da se uprži, a potom i rižu, lagano miješati i začiniti, pa povezati jajima. Gotov fil stavljati na listove raštanja i uvijati sarmu.

U prikladnu posudu staviti isječene listove raštanja i na njih ređati ukrug savijene japrake. U sredinu postaviti komade suvog mesa, naliti vodom i prekriti cijelim listovima raštanja. Kuvati na tihoj vatri nekoliko sati. Po tri-četiri gotova japrake služiti u prikladnoj posudi, a preko ili posebno servirati kisjelo mlijeko.

Jagnjeća supa sa orizom

Sastojci:

(za 10 osoba)

- jagnjeća plečka isječena na krupnije komade
- crni luk.....2 glavice
- šargarepa.....3 komada
- biber u zrnu
- lovorov list
- so
- voda.....12 šolja
- oriz.....pregršt
- skorup ili kisjelo mlijeko

Priprema:

Isječeno meso staviti u lonac i naliti hladnom vodom. Kada proključa skinuti pjenu, dodati sitno sjeckani crni luk, očišćenu šargarepu izrezanu na kolutove, pet-šest zrna bibera i lovorov list. Kad bude kuvano, procijediti i izvaditi meso. Supu staviti da proključa i dodati oprani oriz. Kada omekša, vratiti kuvano meso odvojeno od kostiju i soliti po ukusu.

Prilikom serviranja, staviti u supu kašiku skorupa ili kisjelog mlijeka.

Izložba slika "Fuzija" Hajdane Kostić - Hajdi u Zagrebu

Izložba Analogni mostovi svjetlosti:
Hrvatska, fotografija i Crna Gora (1845. -1975.)
autorice Maje Đurić

Proslava Dana nezavisnosti Crne Gore u Sloveniji

Crnogorska duodrama "Prst" u Zagrebu

